ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ

PM2.5 FORUM
Thailand National PM2.5 Forum

การประชุมระดับชาติ

มลพิษทางอากาศ PM2.5 ครั้งที่ 1 (Thailand National PM 2.5 Forum) หัวข้อ "อากาศสะอาด : ความรับผิดชอบร่วมของรัฐ เอกชน และประชาสังคม" ระหว่างวันที่ 3 - 4 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ณศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่

มูลนิธิเพื่อลมหายใจเชียงใหม่ 131 หมู่ 3 ต.แม่เหียะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50100
โทรศัพท์ 061-269-5835 อีเมลติดต่อสอบถามข้อมูล : breathcouncil@gmail.com
เว็ปไซต์ : https://breathcouncil.org/

ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ

จากการประชุมระดับชาติเรื่อง มลพิษทางอากาศ PM2.5 ครั้งที่ 1 (Thailand National PM 2.5 Forum) หัวข้อ "อากาศสะอาด : ความรับผิดชอบร่วมของรัฐ เอกชน และประชาสังคม"

สงวนสิทธิตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558
โดยมูลนิธิเพื่อลมหายใจเชียงใหม่
ไม่อนุญาตให้คัดลอก ทำซ้ำ และดัดแปลง ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาติเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของสิทธิ์เท่านั้น

จัดทำโดย
มูลนิธิเพื่อลมหายใจเชียงใหม่
131 หมู่ 3 ต.แม่เหียะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50100
โทรศัพท์ 061-269-5835
อีเมลติดต่อสอบถามข้อมูล : breathcouncil@gmail.com
เว็ปไซต์ : https://breathcouncil.org/

กิตติกรรมประกาศ

ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการออกแบบกลไกการขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศและฝุ่นควันอย่างยั่งยืนร่วมกันระหว่างภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยที่ภาครัฐต้องตอบสนองต่อปัญหามลพิษทางอากาศ PM2.5 ในภูมิภาคต่างๆ ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายตามบริบทพื้นที่ และเพื่อให้เกิดการบูรณาการภายใต้เจตจำนงร่วมกันที่มุ่งมั่นในการแก้ปัญหามลพิษในระยะยาวและยั่งยืน โดยแยกย่อยข้อสรุปออกเป็น 7 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 ระบบสุขภาพไทยพร้อมเผชิญโรค และผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ ประเด็นที่ 2 การจัดการมลพิษอากาศจากไฟป่า ไฟในที่โล่ง และมลพิษข้ามแดน ประเด็นที่ 3 การจัดการมลพิษอากาศจากแหล่งปลดปล่อยในพื้นที่เกษตร ประเด็นที่ 4 PM2.5 ในฝุ่นอุตสาหกรรมกับต้นเหตุที่ถูกมองข้าม ประเด็นที่ 5 การร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ ประเด็นที่ 6 องค์ความรู้ทางวิชาการกับการจัดการมลพิษทางอากาศระดับชุมชนและสังคม และประเด็นที่ 7 สิทธิมนุษยชนในอากาศสะอาดในประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน

สารบัญ

		หน้า
ส่วนที่ 1	ความสำคัญของการจัดการประชุม	**1**
ส่วนที่ 2	สภาพความเป็นจริงกับมลพิษทางอากาศและปัญหา PM2.5 ในประเทศไทย	**4**
ส่วนที่ 3	มาตรการและมาตรการจัดการมลพิษทางอากาศที่ประเทศต้องการ	**10**
	ประเด็นที่ 1 ระบบสุขภาพไทยพร้อมเผชิญโรค และผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ	**12**
	ประเด็นที่ 2 การจัดการมลพิษอากาศจากไฟป่า ไฟในที่โล่ง และมลพิษข้ามแดน	**15**
	ประเด็นที่ 3 การจัดการมลพิษอากาศจากแหล่งปลดปล่อยในพื้นที่เกษตร	**18**
	ประเด็นที 4 PM2.5 ในฝุ่นอุตสาหกรรมกับต้นเหตุที่ถูกมองข้าม	**20**
	ประเด็นที่ 5 การร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ	**23**
	ประเด็นที่ 6 องค์ความรู้ทางวิชาการกับการจัดการมลพิษทางอากาศระดับชุมชนและสังคม	**26**
	ประเด็นที่ 7 สิทธิมนุษยชนในอากาศสะอาดในประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน	**28**
ส่วนที่ 4	ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการของสภาลมหายใจ	**31**
ส่วนที่ 5	สรุปข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ	**43**
บรรณานุกรม		**44**
ภาคีร่วมจัด		**46**

ส่วนที่ 1 ความสำคัญของการจัดการประชุม

มลพิษทางอากาศในประเทศไทยเกิดขึ้นทั่วประเทศและเกิดจากสาเหตุแตกต่างกัน กล่าวคือ มลพิษทางอากาศ ในภาคใต้ส่วนใหญ่ได้รับฝุ่นควันจากประเทศเพื่อนบ้าน มลพิษทางอากาศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือส่วนใหญ่เกิดจากการเผาในที่โล่ง และมลพิษทางอากาศในภาคกลางส่วนใหญ่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม และฝุ่นควันจาก การคมนาคม เมื่อพิจารณาบริบทของปัญหาในภาคเหนือ พบว่า สาเหตุหลักคือ การเผาไหม้ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เมื่อ พิจารณาในเชิงพื้นที่เผาไหม้ที่ได้จากภาพถ่ายจากดาวเทียม พบว่า สภาพที่พบรอยไหม้มากที่สุด คือ พื้นที่ป่าผลัดใบ รองลงมา ได้แก่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ และไร่หมุนเวียน การที่ภาคเหนือของประเทศไทยเผชิญกับปัญหามลพิษอากาศมาอย่าง ต่อเนื่องกว่า 20 ปี ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสุขภาพ คุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาฝุ่นควันในจังหวัดเชียงใหม่เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ฝุ่นควันจากในเมืองที่เกิดจากการใช้ยานพาหนะใน การเดินทางและขนส่ง ฝุ่นควันจากการก่อสร้าง และจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีฝุ่นควันจากพื้นที่ เกษตรกรรมที่เกิดจากการเผาไหม้เศษซากพืชไร่ รวมถึงไฟป่าที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะในช่วงเข้าสู่ฤดูแล้ง ตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนพฤษภาคม รวมทั้งฝุ่นควันจากประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบกับจังหวัดเชียงใหม่มีสภาพ ภูมิศาสตร์เป็นแอ่งกระทะ ทำให้อากาศระบายได้ไม่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาฝุ่นควันเป็นวงจรที่ส่งผลกระทบด้าน ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบด้านการท่องเที่ยว และสุขภาพของประชาชน รวมทั้งการบาดเจ็บและ เสียชีวิตจากการดับไฟป่า

สภาลมหายใจเชียงใหม่เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการรณรงค์และประสานความร่วมมือ กับทุกภาคส่วนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาฝุ่นควันในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีปัญหาต่อเนื่องยาวนานกว่า20 ปี โดยสภาลมหายใจ เชียงใหม่มีภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย กล่าวคือ นักวิชาการ ข้าราชการ ศิลปิน สื่อมวลชน นักการเมือง นักธุรกิจ ภาคเอกชน นักพัฒนาประชาชน ประชาสังคม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นต้น ซึ่งทุกภาคส่วน ล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ต้องการให้เชียงใหม่มีอากาศสะอาด ภายใต้แนวคิด “เรามีลมหายใจเดียวกัน” จึงร่วมกันจัด กิจกรรมขึ้นหลายกิจกรรม เช่น โครงการรณรงค์ความเข้าใจไฟป่าฝุ่นควันและการบริหารจัดการไฟ โครงการบ้าน วัด โรงเรียนสู้ฝุ่น โครงการเขียวเคลื่อนเมือง และโครงการศิลปินเพื่อลมหายใจ Art for Air เป็นต้นทุกกิจกรรมล้วนมี เป้าประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นควันในจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน หรืออาจกล่าวได้ว่า ภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น

ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ผลักดันและดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ PM2.5 มาอย่างต่อเนื่องตาม นโยบายไฟป่าและฝุ่นควันซึ่งเป็นมาตรการและแนวทางในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศทั้งระยะสั้นและ ระยะยาว อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาโดยใช้องค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหา ฐานข้อมูลฝุ่นควัน ภาพถ่าย ดาวเทียม และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นโนยายของภาครัฐ รวมถึงกลไกการขับเคลื่อนแก้ปัญหามลพิษอากาศ ฝุ่น PM 2.5 ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งสะท้อนได้จากปัญหาที่มีความรุนแรงมากขึ้น และจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับ ผลกระทบจากฝุ่น PM 2.5 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการและแก้ปัญหามลพิษทาง อากาศและฝุ่นควัน ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่อง การจัดการและแก้ปัญหามลพิษทางอากาศและฝุ่นควัน เพื่อให้ภาคประชาชนเกิดความตระหนักและเกิดความตื่นตัวใน การเข้าร่วมขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงยังไม่แพร่หลายมากนัก การแก้ไขปัญหายังขาดการบูรณาการร่วมกัน ระหว่างภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (มช.) ศูนย์วิชาการเพื่อขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษอากาศ (ศวอ.) และมูลนิธิเพื่อลมหายใจเชียงใหม่กำหนดจัดการประชุมระดับชาติ เรื่อง "มลพิษทางอากาศ PM2.5 ครั้งที่ 1 (Thailand National PM 2.5 Forum) หัวข้อ "อากาศสะอาด : ความรับผิดชอบร่วมของรัฐ เอกชน และประชาสังคม" ขึ้น ระหว่างวันที่ 3 - 4 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ณ จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. ออกแบบกลไกการขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศและฝุ่นควันอย่างยั่งยืน ร่วมกันระหว่างภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยที่ภาครัฐต้องตอบสนองต่อปัญหามลพิษทางอากาศ PM2.5 ในภูมิภาคต่างๆ ด้วยเครื่องมือที่หลากหลายตามบริบทพื้นที่

2. เพื่อให้เกิดการบูรณาการภายใต้เจตจำนงร่วมกันที่มุ่งมั่นในการแก้ปัญหามลพิษในระยะยาวและยั่งยืน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประชุมครั้งนี้ คือ การสร้างมาตรการ และแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ในเชิงปฏิบัติและเชิงพื้นที่ และก่อให้เกิดสังคมที่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของปัญหามลพิษทางอากาศผ่านการเผยแพร่สู่สาธารณะชน อันนำไปสู่การจัดการและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ PM2.5 ในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสมและเกิดความยั่งยืน

กลุ่มเป้าหมาย

1. องค์กรรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาการ และภาคประชาสังคม ที่มีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการจัดการการแก้ปัญหามลพิษอากาศในทุกมิติ

2. ภาคีเครือข่ายสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

3. ประชาชนผู้สนใจทั่วไป

ส่วนที่ 2 สภาพความเป็นจริงกับมลพิษทางอากาศและปัญหา PM2.5 ในประเทศไทย

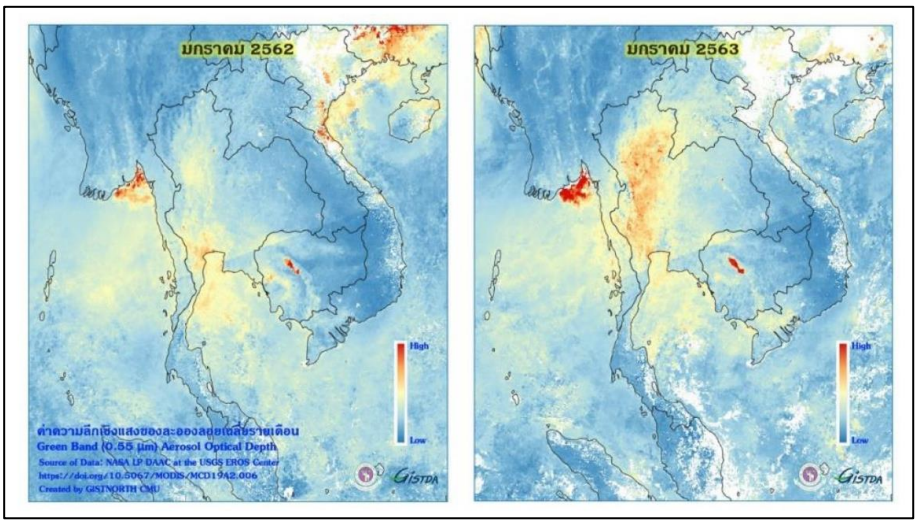
อากาศ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในความต้องการขั้นพื้นฐานทางกายภาพเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ เมื่ออากาศเต็มไปด้วยมลพิษจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก ส่งผลให้เกิดความร้ายแรงกับร่างกายที่ทำร้ายระบบทางเดินหายใจ หัวใจ และเยื่อบุนัยน์ตา-จมูก โดยความร้ายแรงจากฝุ่นละอองขนาดเล็กสามารถผ่านการกรองของขนจมูกและเข้าสู่ชั้นในสุดของปอดได้ แม้จะไม่ได้เป็นอันตรายต่อร่างกายแบบเฉียบพลัน แต่เป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว โดยมีการประมาณการว่านับแต่ปี 2021 ไปจนถึงปี 2030 จะมีผู้เสียชีวิตก่อนวัยอันควรเนื่องจากมลภาวะทางอากาศเพิ่มขึ้นห้าเท่า หรือหนึ่งในสามของผู้เสียชีวิตทั่วโลกจะมีสาเหตุจากมลภาวะทางอากาศ และจะส่งผลให้เกิดการขาดงานเนื่องจากการเจ็บป่วยโดยเฉลี่ยวันละประมาณ 6 ล้านคน

มลพิษทางอากาศเป็นปัญหาที่พบได้โดยทั่วไปโดยเฉพาะในเมืองใหญ่ๆ ทั่วโลก ปัญหามลพิษทางอากาศส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ โดยอาจเกิดจากการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อนำประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วมีการขยายตัวของการก่อสร้างเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยและโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนก่อสร้างถนนเพื่ออำนวยความสะดวกทางด้านการคมนาคมขนส่ง ซึ่งผลจากการพัฒนาประเทศที่มุ่งเป้าหมายจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศขึ้นมากมาย โดยเฉพาะในบริเวณที่ตั้งของแหล่งอุตสาหกรรมต่างๆ ในบริเวณที่มีการจราจรหนาแน่น และบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม

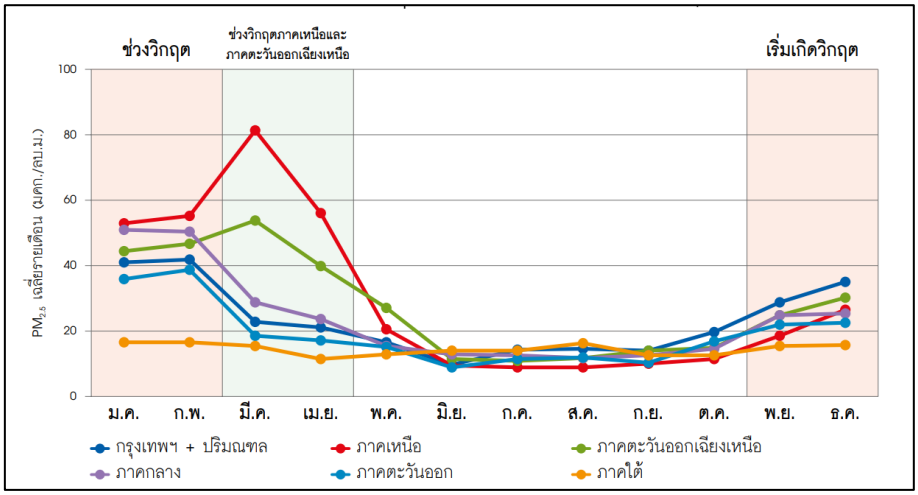
ปัญหามลพิษทางอากาศเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนและแก้ไขได้ยาก การจัดการกับปัญหาที่ดีที่สุดได้แก่การควบคุมที่แหล่งปล่อยมลพิษสู่อากาศ ถ้ามีการควบคุมให้ปริมาณของมลพิษที่ปล่อยสู่บรรยากาศอยู่ในระดับที่เหมาะสม มลพิษทางอากาศจะถูกเจือจางออกไปจากบรรยากาศได้เองตามธรรมชาติแต่ถ้ามลพิษเหล่านี้ถูกปล่อยสู่บรรยากาศในปริมาณที่มากจนเกินความสามารถที่บรรยากาศจะรองรับได้ก็จะเกิดการสะสมของมลพิษขึ้นในบรรยากาศและก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ การแก้ปัญหาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐและประชาชนต้องให้ความสนใจและช่วยกันหาแนวทาง ตลอดจนให้ความร่วมมือในการช่วยลดการปล่อยมลพิษสู่บรรยากาศอย่างจริงจัง

ประเทศไทยต้องพบกับวิกฤตมลพิษทางอากาศและฝุ่นควัน ประเด็นปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง อีกทั้งเป็นปัญหาเรื้อรังและท้าทายแผนการจัดการของภาครัฐ ซึ่งเป็น

วิกฤตที่เพิ่มทวีความรุนแรงขึ้นในทุกปี (แสดงในรูปที่ 1) เห็นว่าในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 มีแนวโน้มของการกระจายตัวทางพื้นที่ของละอองลอยเฉลี่ยรายเดือนเพิ่มขึ้น จากเดือนมกราคม พ.ศ.2562 อย่างเห็นได้ชัด จนทำให้จังหวัดเชียงใหม่ ติดอันดับเมืองที่มีมลพิษหรือค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM2.5) สูงที่สุดในโลก อีกทั้งแนวโน้มสถานการณ์มลพิษทางอากาศ รอบ 10 ปี ในมุมมองของสถานการณ์มลพิษทางอากาศตามฤดูกาลนั้น ซึ่งได้แบ่งการสำรวจออกเป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ กรุงเทพและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ พบว่าสภาพอากาศแต่ละฤดูการมีปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ ช่วงฤดูหนาว ระหว่างเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ กระแสลมอ่อนตัวลง ประกอบกับอากาศเย็นในตอนกลางคืนทำ ให้เกิดชั้นอุณหภูมิผกผันใกล้ระดับผิวพื้น ทำหน้าที่เป็นฝาครอบกักเก็บอากาศและมลพิษไว้ภายใน ส่งผลให้เกิดสถานการณ์วิกฤตมลพิษทางอากาศ ช่วงฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคม - เมษายน กระแสลมจากอ่าวไทยที่เข้าสู่พื้นที่กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคตะวันออก เริ่มพัดแรงมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวมีคุณภาพอากาศดีขึ้น อย่างไรก็ตามในช่วงนี้ประเทศเพื่อนบ้านมีการเผาในที่โล่งเป็นบริเวณกว้าง จากภาพถ่ายดาวเทียมจะเห็นเป็นจุดความร้อนจำนวนมาก มลพิษที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบทำ ให้พื้นที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดสถานการณ์วิกฤตมลพิษทางอากาศเรียกว่าสถานการณ์หมอกควันข้ามแดน และช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม มีกระแสลมแรง และมีฝนตก ทำ ให้คุณภาพอากาศดีในทุกภาคของประเทศสำหรับภาคใต้ได้รับอิทธิพลจากกระแสลมทะเล จึงมีคุณภาพอากาศดีกว่าภาคอื่นๆ ตลอดทั้งปี (แสดงในรูปที่ 2)

รูปที่ 1 ค่าความลึกเชิงแสงของละอองลอยเฉลี่ยรายเดือน

รูปที่ 2 สถานการณ์มลพิษทางอากาศตามฤดูกาล

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ชัดว่าปัญหามลพิษทางอากาศของประเทศไทย เกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย เช่น ความแตกต่างของพื้นที่ ฤดูกาล รวมทั้งปัญหาขนาดมหภาคคือประเทศเพื่อนบ้านมีการเผาในที่โล่งเป็นบริเวณกว้าง

สถานการณ์ของฝุ่นละอองขนาดเล็กพีเอ็ม 2.5 ในประเทศไทยค่อนข้างแตกต่างไปตามแต่ละภูมิภาค อันเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่และสภาพทางภูมิศาสตร์ เริ่มต้นจากสถานการณ์พีเอ็ม 2.5 ในกรุงเทพมหานคร ในปี 2560 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีปริมาณฝุ่นละอองเกินเกณฑ์มาตรฐานในช่วงต้นปี โดยแหล่งกำเนิดหลักมาจากยานพาหนะที่ใช้เครื่องยนต์ดีเซล การเผาในที่โล่ง โรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้างระบบรถไฟฟ้า อาคารสูง ระบบสาธารณูปโภค และการจราจรติดขัดจากการก่อสร้างดังกล่าว เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและเป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดในประเทศไทย สถานการณ์ตัวอย่างสามารถแบ่งออกได้ตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มนักเรียนที่เป็นหนึ่งในกลุ่มเสี่ยงที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลในหลากหลายมิติ โดยทีมวิจัยได้เข้าศึกษาสถานการณ์พีเอ็ม 2.5 ในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาและพบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากสถาบันการศึกษา เช่น ผู้ปกครองและเด็กนักเรียน มิได้ตระหนักถึงภัยจากพีเอ็ม 2.5 เนื่องจากการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยผลที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพเด็กนักเรียนในช่วงที่ค่ามลพิษทางอากาศอยู่ในระดับสูงคือ เด็กหลายคนมีอาการภูมิแพ้ นอกจากนี้ผลกระทบอีกประเด็นคือ การขาดความต่อเนื่องในการเรียนการสอนเนื่องจากการปิดโรงเรียนในช่วงค่าพีเอ็มอยู่ในระดับอันตราย สำหรับกรณีศึกษาชุมชนแออัดแห่งหนึ่งที่อยู่ใกล้โรงปูนในกรุงเทพมหานครพบว่า คนในชุมชนป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจ โรคมะเร็งปอด และโรคภูมิแพ้ บางคนที่มีอาการแพ้รุนแรงจำเป็นต้องย้ายกลับบ้านเกิดที่ต่างจังหวัด จะเห็นได้ว่าปัญหามลพิษทางอากาศโดยเฉพาะพีเอ็ม 2.5 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบทางเดินหายใจของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยหรือทำกิจกรรมต่างๆอยู่ในเขตที่ค่าพีเอ็ม 2.5 อยู่ในระดับอันตราย

มีงานวิจัยหลากหลายงานที่ศึกษาสถานการณ์และความสำคัญของปัญหาพีเอ็ม 2.5 ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย โดยพบว่า มีกิจกรรมที่เป็นสาเหตุของการปล่อยฝุ่นละอองขนาดเล็กมากมาย เช่น หมอกควันที่เกิดขึ้นในจังหวัดทางภาคเหนือ ส่วนใหญ่มาจากการเผาวัสดุทางการเกษตรหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเตรียมแปลงเพาะปลูก และมาจากการเผาป่าเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น ความเชื่อ ยกตัวอย่างคือ ชาวบ้านทางภาคเหนือบางกลุ่มเชื่อว่าผักหวานกับเห็ดถอบจะไม่ออกใบออกดอกหากไม่เผาพื้นที่ป่า เป็นต้น ซึ่งตั้งแต่ช่วงต้นปี 2562 ปัญหาพีเอ็ม 2.5 ในภาคเหนือรุนแรงมากจนกระทั่งทางการในบางชุมชนมีการแจ้งให้คนในชุมชนอยู่ในเขตปลอดภัย อย่างไรก็ตามจังหวัดเชียงใหม่ตัดสินใจไม่ประกาศเขตภัยพิบัติ เนื่องจากเกรงว่าจะกระทบต่อเศรษฐกิจของหลายธุรกิจในจังหวัด แต่นักท่องเที่ยวหลายเชื้อชาติตัดสินใจยกเลิกการจองที่พักในจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงต้นปี 2562 จากรายงานของทาง

Booking.com พบว่าจำนวนห้องที่ถูกจองทั้งปี 2562 ลดลงไปร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับปี 2561 สำหรับความตระหนักรู้ถึงอันตรายจากพีเอ็ม 2.5 เพียงแค่ร้อยละ 70 ของประชาชนทั้งหมดใส่หน้ากากอนามัยเฉพาะวันที่ค่าพีเอ็มสูงแม้ว่าประเทศไทยมีค่าพีเอ็ม 2.5 ติดอันดับต้นๆของโลก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการตระหนักถึงภัยจากมลพิษทางอากาศ นอกเหนือจากมลพิษทางอากาศที่มาจากการเผาไหม้ในประเทศไทยยังได้เผชิญกับปัญหา "ฝุ่นควันข้ามแดน" ที่มาจากการเผาในประเทศเพื่อนบ้านเช่นกัน

ยังมีอีกหลายพื้นที่ในประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากพีเอ็ม 2.5 เช่นพื้นที่ภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อาจได้รับผลกระทบจากฝุ่นละอองหรือฝุ่นควันข้ามแดนที่มีสาเหตุหลักมาจากการเผาพื้นที่พรุในประเทศอินโดนีเซีย สำหรับจังหวัดที่ประกอบกิจการโรงโม่บด เช่น ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี มีปัญหาฝุ่นละอองพีเอ็ม 2.5 เช่นกัน ยังมีพื้นที่จังหวัดอื่นๆ อีกหลายพื้นที่ที่ประสบปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กในบางช่วงเวลา เช่น พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี 2561 และปี 2562 ที่ผ่านมาพบว่า พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าฝุ่นละอองเฉลี่ย 2 ชั่วโมง เกินมาตรฐานในช่วงเดือนมกราคม - มีนาคม ซึ่งเป็นช่วงที่พบจำนวนจุดความร้อนสะสมในพื้นที่สูงเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนจุดความร้อนตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่าในพื้นที่เกษตรมีจุดความร้อนสูงสุดถึงร้อยละ 50 ของจำนวนจุดความร้อนในพื้นที่ทั้งหมด

อาจกล่าวโดยสรุปว่าสถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็กในประเทศไทยมีลักษณะแตกต่างกันตามแต่ละพื้นที่และขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นๆ จากการติดตามและตรวจสอบคุณภาพอากาศจาก 63 สถานี ใน 33 จังหวัดพบค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะในช่วงต้นปีและปลายปี (ปี 2560 และ 2561) โดยส่วนใหญ่จะเป็นเมืองใหญ่ที่มีการคมนาคมขนส่งหนาแน่น เช่น กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา และขอนแก่น เป็นต้น และเมืองที่ค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กมาจากการเผาในที่โล่ง ได้แก่ พื้นที่ภาคเหนือ ขอนแก่น และกาญจนบุรี เป็นต้น สำหรับพื้นที่เขตอุตสาหกรรมเช่น สระบุรี มีค่าพีเอ็ม 2.5 สูงเช่นกัน ดังนั้นผู้ที่อาศัยหรือใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่มีการปล่อยมลพิษ เช่น เครื่องยนต์ที่มีประสิทธิภาพต่ำ และไม่มีการจัดการอากาศที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเข้มข้นของมลพิษทางอากาศสูง จะมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ

ประเทศอื่นๆก็ได้รับผลกระทบอย่างใหญ่หลวงจากวิกฤตพีเอ็ม 2.5 ในปี 2558 องค์การอนามัยโลกได้ออกแนวทางการกำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศ หรือ Air Quality Guideline (AQG) เพื่อเป็นหลักเกณฑ์กลางให้นานาประเทศใช้อ้างอิง ภายหลังที่ปัญหาพีเอ็ม 2.5 ได้

เข้มข้นขึ้น องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้มลพิษทางอากาศเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ 5 ของโรคไม่ติดต่อซึ่งจะนำไปสู่โรคไม่ติดต่อที่สำคัญ 5 กลุ่มโรค ได้แก่ โรคระบบหัวใจและหลอดเลือด โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคทางจิตและระบบประสาท

สถานการณ์พีเอ็ม 2.5 ของประเทศต่างๆในทวีปเอเชียค่อนข้างน่าเป็นที่วิตกกังวล โดยเฉพาะงานวิจัยที่มีการศึกษาพบความเชื่อมโยงระหว่างจุลินทรีย์ในอากาศกับมลพิษทางอากาศ ดังเช่นในประเทศจีนมีการศึกษาแบคทีเรียในอากาศบริเวณชายฝั่งชิงเต่า (Qingdao) ซึ่งตั้งอยู่ในมณฑลซันตงประเทศจีน พบว่า มีสปอร์ของเชื้อรา ละอองเกสรและแบคทีเรียที่ไม่จับกันเป็นกลุ่มก้อนได้อยู่ในอนุภาคพีเอ็ม 2.5 นอกจากนี้ มีการศึกษาเชื้อจุลินทรีย์ในพีเอ็ม 2.5 และพีเอ็ม 10 พบว่า กรุงปักกิ่งในช่วงวิกฤตฝุ่นพิษมีลำดับนิวคลีโอไทด์ของเชื้อก่อโรคสูงขึ้น เมื่อความเข้มข้นของมลพิษจากฝุ่นละอองขนาดเล็กสูงขึ้น และยังพบแบคทีเรียในพีเอ็ม 2.5 ปริมาณมากในปักกิ่ง เทียนจิน และเหอเป่ย

มูลค่าความเสียหายเชิงเศรษฐศาสตร์ถือเป็นสถานการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อหลายประเทศ มีการสำรวจพบว่าหนุ่มสาวในกรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน มีความเต็มใจที่จะจ่าย 9.0 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐต่อคน ต่อเดือน เพื่อลดพีเอ็ม 2.5 ลงร้อยละ 25 จากระดับปัจจุบัน นอกจากนี้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองแดกู ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี มีความพร้อมที่จะจ่าย 10.61 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐต่อคนต่อเดือนเพื่อลดพีเอ็ม 2.5 ลงร้อยละ 30 จากระดับปัจจุบัน สำหรับประเทศแถบยุโรปก็ตระหนักถึงความสำคัญของการลดปริมาณพีเอ็ม 2.5 ดังงานวิจัยศึกษาพบว่า ประชาชนในเมืองเอดินบะระ ประเทศสก็อตแลนด์มีความเต็มใจจะจ่ายในการปรับปรุงคุณภาพอากาศให้ดีขึ้นร้อยละ 50 ซึ่งประเมินได้เท่ากับ 5.56 ปอนด์ต่อคนต่อสัปดาห์ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา Levinson ประยุกต์แบบจำลองเศรษฐมิติ โดยพบว่าประชาชนในประเทศเต็มใจที่จะจ่ายในการลดมลพิษ 1 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรประมาณ 1,037 เหรียญดอลล่าร์สหรัฐต่อคนต่อปี

ส่วนที่ 3 มาตรการและมาตรการจัดการมลพิษทางอากาศที่ประเทศต้องการ

เพื่อได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงมาตรการและมาตรการจัดการมลพิษทางอากาศที่ประเทศต้องการ จากการประชุมระดับชาติเรื่อง มลพิษทางอากาศ PM2.5 ครั้งที่ 1 (Thailand National PM 2.5 Forum) หัวข้อ "อากาศสะอาด : ความรับผิดชอบร่วมของรัฐ เอกชน และประชาสังคม" ได้จัดกลุ่มประเด็นการเสวนาออกเป็น 7 ประเด็น และมีองค์กรผู้เข้าร่วมเสวนาในแต่ละห้อง ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ระบบสุขภาพไทยพร้อมเผชิญโรค และผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ โดย กรมควบคุมโรค, กรมอนามัย, กรมการแพทย์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และ Family Health International (FHI) ประเทศไทย

ประเด็นที่ 2 การจัดการมลพิษอากาศจากไฟป่า ไฟในที่โล่ง และมลพิษข้ามแดน โดย สภาลมหายใจภาคเหนือ, กรีนพีซ ประเทศไทย, สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (TEI), ศูนย์ภูมิภาคเพื่อสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน (RCSD) และ องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)

ประเด็นที่ 3 การจัดการมลพิษอากาศจากแหล่งปลดปล่อยในพื้นที่เกษตร โดย สภาลมหายใจเชียงใหม่, สมาคมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมขอนแก่น และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภาคเหนือ (SDF)

ประเด็นที่ 4 PM2.5 ในฝุ่นอุตสาหกรรมกับต้นเหตุที่ถูกมองข้าม โดย มูลนิธิบูรณะนิเวศ และ กรีนพีซ ประเทศไทย

ประเด็นที่ 5 การร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ โดย คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) เชียงใหม่

ประเด็นที่ 6 องค์ความรู้ทางวิชาการกับการจัดการมลพิษทางอากาศระดับชุมชนและสังคม โดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ศูนย์วิชาการเพื่อขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษอากาศ (ศวอ.)

ประเด็นที่ 7 สิทธิมนุษยชนในอากาศสะอาดในประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(กสม.), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (มช.), สมัชชาองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (สคส.) และเครือข่ายอากาศสะอาด (ประเทศไทย)

ซึ่งได้ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการกลไกการขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศและฝุ่นควันอย่างยั่งยืน ในแต่ละประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 ระบบสุขภาพไทยพร้อมเผชิญโรค และผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็นระบบสุขภาพไทยพร้อมเผชิญโรคและผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงมาตรการดังนี้

1. หลักฐานเชิงประจักษ์ของมลพิษทางอากาศต่อสุขภาพ

1.1 ข้อมูลเรื่อง PM 2.5 เรื่องผลกระทบต่อสุขภาพในระดับโลก ภูมิภาค ประเทศไทย และกทม. ชี้ให้เห็นต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งผู้ที่สูญเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

ข้อเสนอแนะ:

1) มาตรการต้องเข้าสถานที่เพราะต้นเหตุของฝุ่นแตกต่างกัน

2) การรักษาโรคเป็นการจัดการที่ปลายเหตุ

- เสนอภาพที่เจาะลงมาที่ผลการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพจากฝุ่น PM2.5 ในจังหวัดภาคเหนือรวมทั้งเชียงใหม่ ข้อเสนอแนะคือ การสร้างการตระหนักรู้เพราะปัจจุบันยังมีคนหลายส่วนที่ยังไม่ยอมรับ บางส่วนรับรู้อันตรายแต่ไม่ได้เห็นความสำคัญ เช่น งานวิ่งมาราธอน บางครั้งการวิ่งในช่วงที่มีค่าฝุ่นสูง ผู้เข้าร่วมมีปัญหาสุขภาพ ต้องรับเข้าการรักษา

อย่างเร่งด่วน ต้องมีการทำงานอย่างบูรณาการของฝ่ายที่ให้ความรู้ และฝ่ายที่รับผิดชอบในกิจกรรมนั้นๆ เช่น รัฐกับเอกชนต้องร่วมมือกัน ต้องดูความเหมาะสม ต้องมีการตระหนักรู้ต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้

บทบาทกรมควบคุมโรคว่ามีมาตรการรองรับและมาตรการจัดการปัญหาฝุ่น PM2.5 อย่างไร ข้อเสนอ:

1) มาตรการทางการเงิน polluter pay principle ตามผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำให้เกิดมลพิษ

2) ต้องทำข้อมูลให้ชัดเจนว่าใครเป็นกลุ่มเสี่ยง ออกแบบข้อมูลการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น โรงเรียน หรือโรงงาน เป็นต้น ถ้าเป็น โรงเรียนไม่ต้องรอให้มีกระทรวงศึกษามาสั่ง ถ้าเห็นอันตรายว่ามีนักเรียนป่วยจำนวณมาก เขาควรมีอำนาจในการตัดสินใจปิดโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม

- โรคมะเร็ง ผู้ป่วยโรงมะเร็งในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ให้ข้อมูลเรื่องการตระหนักรู้ของบุคคลากรทางการแพทย์ในการบันทึกข้อมูลการเจ็บป่วย และการเสียชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศ ข้อเสนอ: ให้ความรู้ อบรมแพทย์ให้ซักถามประวัติคนไข้ และลงข้อมูลการเจ็บป่วยให้ถูกต้อง

2. การแจ้งเตือนและการเฝ้าระวังภัยจากฝุ่น PM 2.5

2.1 จัดการข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาในการเก็บข้อมูลโดยเฉพาะข้อมูลทางการแพทย์ในเรื่องการเจ็บป่วยและการเสียชีวิตยังไม่ถูกต้องแม่นยำ สาเหตุยังไม่ละเอียดเพียงพอ

2.2 ต้องหาวิธีให้การบันทึกข้อมูลง่ายที่สุด ละเอียดและแม่นยำมากที่สุด

2.3 ต้องมีการเก็บข้อมูลจากโรงพยายบาล และข้อมูลสภาพอากาศเพื่อมาประมวลผลให้แม่นยำ ต้องมีการจัดการและบูรณาการข้อมูล หรือ data science ให้มีประสิทธิภาพ

2.4 ให้ใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลในประเทศ ไม่ใช่จากต่างประเทศเพราะประชาชนไม่เชื่อถือ

2.5 ต้องมีการคิด cost of inaction ด้วย

2.6 ต้องให้มีการตื่นตัวจากประชาชนมากขึ้น ต้องมีการทำงานกับสื่อสารมวลชนให้มีการจุดประเด็นทางสังคม

2.7 ต้องมีการร่วมมือกันทุกภาพส่วน

2.8 ต้องคำนวณต้นทุนแฝง เช่น ผลกระทบทางด้านจิตใจ ภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล เครียด ซึ่งเป็นผลจากฝุ่นเช่นกัน เสนอให้ภาครัฐนำต้นทุนแฝงไปพิจารณาในการออกแบบมาตรการด้วย

2.9 ต้องพิจารณา PM1.0 หรือPM0.1 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพด้วย ควรให้การสนับสนุนการวิจัยเรื่องนี้ด้วย

2.10 ควรปรับข้อมูลจาก low-cost censor ให้เป็นมาตรฐาน

2.11 ใช้ระบบAI ในการปรับค่าพยากรให้มีความละเอียดและแม่นยำมากขึ้น และนำเสนอในระดับเขต

2.12 ให้มีระบบแจ้งเตือนระดับฝุ่น PM2.5 ในระดับตำบล ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผ่านเครือข่ายของ NTAQHI

3. การป้องกันและบรรเทาผลการทบจากมลพิษทางอากาศต่อสุขภาพประชาชน

3.1 ควรมีการทำคลีนรูมต้องมี 3 ระดับแบบใช้งบประมาณจำกัด เริ่มจากระดับเด็กอยากให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกที่ต้องมีคลีนรูม รวมถึงพิจารณาขยายไปที่ระดับที่อยู่อาศัย และที่ทำงานด้วย

3.2 กรมอนามัยเสนอให้มีการบูรณาการกับภาคเอกชนในเรื่องการทำห้องปลอดฝุ่น เช่น ให้มีห้องปลอดฝุ่นในร้านกาแฟ เป็นต้น

3.3 เสนอแนะให้มีการบูรณาการภาครัฐ เอกชน (Public-private partnership) โดยดึง 4 ภาคส่วนเข้ามา ได้แก่

- ภาครัฐ เพื่อเป็นผู้กำหนดนโยบายในการลดมลพิษทางอากาศ เพิ่มพื้นที่สีเขียว และออกนโยบายที่เอื้อต่อสุขภาพ
- มหาวิทยาลัย เพื่อสนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมในการแก้ปัญหาฝุ่น
- ภาคเอกชน ในการร่วมมือโดยการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ เช่น การลงทุนรถEV เครื่องจักรที่เป็นlow-emission
- ภาคประชาสังคม ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ประเด็นที่ 2 การจัดการมลพิษอากาศจากไฟป่า ไฟในที่โล่ง และมลพิษข้ามแดน (RCSD) และ องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็นการจัดการมลพิษอากาศจากไฟป่า ไฟในที่โล่ง และมลพิษข้ามแดน (RCSD) และองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ) ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงมาตรการดังนี้

1. เสนอให้มีแผนการบริหารการเผาทั้ง 11 แปลงใหญ่ ผ่านยุทธศาสตร์ 4 เป้าหมาย และ 10 ภารกิจของกระทรวงทรัพยากรฯ (กรมอุทยาน) ที่จะลดจุดเผาไหม้เปรียบเทียบปี 2565 ให้เหลือ 50% ดังนี้

1.1 แต่งตั้งคณะทำงานที่มีเป้าหมายเพื่อบริหารการเผาอย่างเหมาะสมเพื่อลดความวิกฤติของฝุ่นควันใน 11 พื้นที่แปลงใหญ่ให้ได้ ช่วง ตค 66-พค67 โดยมีท่านนายก หรือรองนายกฯที่รับผิดชอบเป็นประธานคณะทำงาน มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชน ภาคเอกชน ร่วมเป็นคณะทำงาน

1.2 มอบหมายหรือแต่งตั้งให้หัวหน้าอุทยานแห่งชาติทั้ง 11 แห่ง เป็น CEO บริหารงานในช่วง ตุลาคม 2566 – พฤษภาคม 2567 และให้รัฐบาลสนับสนุนอำนาจตามกฎหมาย งบประมาณ กำลังพลให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ที่รับผิดชอบ การสร้างการมีส่วนร่วมเร่งรัดให้มีการทำความเข้าใจร่วมกันกับชุมชนใกล้ป่าและแหล่งกำเนิดมลพิษในช่วง ตุลาคม - ธันวาคม 2566 มีกลไกบูรณาการหลายฝ่าย ทั้งป่าไม้ ฝ่ายปกครอง องค์กรท้องถิ่น ชุมชน วิชาการ เพื่อทำแผนจัดการไฟร่วมกัน บนพื้นฐานไฟจำเป็นต้องจัดการอย่างเหมาะสม และจัดการป้องกันไฟต้องห้ามอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การยกระดับการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ให้เป็นการสื่อสารภัยพิบัติ ระดับเดียวกับ กรณีน้ำท่วม โควิด19 หรือ กรณีหมูป่าติดถ้ำ มีโฆษกสถานการณ์ หรือ Mr. ฝุ่น ระดับชาติ และระดับจังหวัดและช่องทางสื่อสารทั่วถึง

3. แก้ปัญหาระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะของกระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะประเด็นที่ไม่สามารถประกาศเขตภัยพิบัติอันเกิดจากมลพิษฝุ่นควัน เช่นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่อำเภอสายไม่ได้รับการช่วยเหลือบรรเทาอย่างที่ควร ให้มีมาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบรุนแรงและ ให้มีมาตรการทางภาษีหรือห้ามนำเข้าพืชเกษตรใช้ไฟที่ก่อมลพิษผลกระทบข้ามแดนเพิ่มจากที่รัฐบาลแถลง

4. แก้ปัญหาการขาดเจ้าภาพรับผิดชอบดูแลและจัดการป่าสงวนแห่งชาติ อันเป็นผลกระทบจากการถ่ายโอนภารกิจป้องกันและดับไฟป่า จากกรมป่าไม้ เสนอให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพิ่ม พร้อมปรับปรุงระเบียบใช้เงินให้สอดคล้องกับปัญหา ในระยะยาวให้มีหน่วยดับไฟป่าตำบลบรรจุเป็นมาตรการตามวาระแห่งชาติฉบับใหม่

5. ให้เร่งรัดแก้ปัญหาฝุ่นควันข้ามพรมแดน ผ่านกลไก 3 ประเทศ ไทย ลาว เมียนมาร์ ด้วยยุทธศาสตร์ Clear Sky สร้างแผนงาน Road Map ชุมชนต้นแบบ การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ ผ่านมิติของกฎหมาย เศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะประเด็นการเผาในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศเพื่อนบ้าน (มีการเพิ่มพื้นที่มากถึง 10% ในปี 2566 ข้อมูล กรีนพีช) แม้อาจจะขัดแย้งกับข้อตกลงระหว่างประเทศแต่เพื่อปกป้องสุขภาพของประชาชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐบาลจึงต้องตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องฝุ่นควันข้ามแดน ดังนี้

1.) การออกกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นควันข้ามแดน

2.) ให้ใช้ระบบตรวจสอบ Good Agriculture Practices (GAP) ทันทีในการนำเข้าพืชผลการเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้าน

3.) ให้ผู้รับซื้อในประเทศประสานผู้ปลูกให้เข้าระบบ Fire Check (ระบบการบริหารการเผาที่สอดคล้องกับสภาพความพร้อมในการระบายอากาศ อ้างอิง คพ.และมช.)

4.) ให้จัดตั้งศูนย์กลางปฏิบัติการร่วมแก้ปัญหาฝุ่นPM2.5 ระดับอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม ที่ภาคเหนือตอนบน

6. การขับเคลื่อนผ่านสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่รัฐจะต้องคุมครองสุขภาพประชาชน การใช้กลไกการมีส่วนร่วม และกำหนดตัวชี้วัดในการแก้ไขปัญหาฝุ่นควันทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ

ประเด็นที่ 3 การจัดการมลพิษอากาศจากแหล่งปลดปล่อยในพื้นที่เกษตร

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็นการจัดการมลพิษอากาศจากแหล่งปลดปล่อยในพื้นที่เกษตร ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

4 ระดับนโยบายสู่นวัตกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่น PM 2.5

1. ต้องเป็นนโยบายที่ระดับภาคีเครือข่ายดำเนินการเอง เช่น ธนาคารต้นไม้ ชาวไร่อ้อยทำ MOU กับโรงงานรับซื้ออ้อยฯ

2. ระดับ อปท. เช่น การปลูกต้นไม้ การจัดการขยะ เครื่องอัดใบไม้ แต่ต้องเติมความรู้ให้กับท้องถิ่น

3. ระดับหน่วยงานและยุทธศาสตร์จังหวัด

4. ระดับประเทศ

นโยบายและมาตรการไม่ได้แก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นสาเหตุของปัญหา ปัญหาฝุ่นพิษ PM2.5 จึงย้อนกลับมาทุกปี

ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ

1. ควรเพิ่มมาตรการและเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงกับการจัดการการเผาในนาข้าวและไร่ข้าวโพดเพิ่มเติมจากปัจจุบันที่มีเพียงอ้อยเท่านั้นตามกรอบเวลาที่เหมาะสม

2. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อเก็บเกี่ยวและจัดการแปลงอย่างทั่วถึงในราคาที่ไม่สูงมากผ่านเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) ด้วยการพัฒนาตลาดเช่าบริการเครื่องจักรกลการเกษตรให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีในทุกพื้นที่

3. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีตลาดสาหรับเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อทาให้เศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรทางข้าว อ้อย และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีราคาและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร พร้อมศึกษาการเก็บเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรไว้ในแปลงเกษตรในระดับที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงคุณภาพของดิน

4. ควรพัฒนาระบบโลจิสติกส์จากแปลงเกษตรกรถึงผู้รับซื้อเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์สาหรับเกษตรกรและภาคเอกชนผู้รับซื้อเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

5. เพิ่มประสิทธิภาพการบูรณาการ โดย ครม. เห็นชอบ พ.ร.บ.อากาศสะอาด เมื่อวันที่ 28 พ.ย.66

6. เร่งดำเนินการให้ประชาชนมีสิทธิในที่ดินทำกิน

7. ลดความเหลื่อมล้ำ ให้โอกาศทางเลือกทางการเกษตรตามภูมิปัญญาและภูมินิเวศน์ โดยการทำประโยชน์บนที่ดินบนหลัก BCG เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการเกษตร วนเกษตร และป่าไม้

8. พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก อ่างพลวงเพื่อการเกษตร วนเกษตร และป่าไม้

9. นำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาสร้างมูลค่า เช่น เชื้อเพลิงชีวมวล

10. กำกับระบบตลาดเสรี ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ

11. เพิ่มขีดการขนส่งทางการค้าโดยปรับปรุงถนนระดับรองจากชุมชนสู่เมือง

12. จัดทำฐานข้อมูลทุกมิติ ระบบการซื้อขายบนโลกดิจิตอลควบคู่มาตรการป้องกันการบุกรุกทรัพยากรป่าไม้ด้วยการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนภารกิจอย่างทันที

13. กำหนดพื้นที่คงสภาพป่า เพื่อจัดทำแนวป้องกันไฟป่าด้วยการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรป่าไม้ สร้างรายได้ การปลูกพืชเศรษฐกิจในป่าชุมชน เช่น กาแฟ โกโก้

14. นำร่องด้วยการกำหนดพื้นที่ในรูปแบบ SEZ ลดข้อจำกัดทางกฎหมาย นำสู่ปรับปรุงกฎหมายแบบ guillotine

ประเด็นที่ 4 PM2.5 ในฝุ่นอุตสาหกรรมกับต้นเหตุที่ถูกมองข้าม

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็น PM2.5 ในฝุ่นอุตสาหกรรมกับต้นเหตุที่ถูกมองข้าม ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงมาตรการดังนี้

1. ข้อเสนอเชิงมาตรการ

1.1 สร้างการทำงานของภาครัฐแบบรวมศูนย์ข้อมูล ใช้การทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษทางอากาศ แบ่งปันข้อมูลโดยไร้ซึ่งข้อจำกัด เพื่อให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการและแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด

1.2 จัดให้มีคณะทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและประชาชน ในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ โดยรับฟังความเห็นจากทุกภาคส่วน

1.3 กำหนดนโยบายที่ส่งเสริมให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในการบังคับใช้กฎหมาย ควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ และสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ด้วยท้องถิ่น

1.4 สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ของตน โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่

1.5 มีนโยบายสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษอากาศจากภาคอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนามาตรการในการลดความเสี่ยงและการป้องกันผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

1.6 กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการศึกษาศักยภาพเชิงพื้นที่ในการรองรับมลพิษอุตสาหกรรมโดยเฉพาะมลพิษทางอากาศของเขตพัฒนาอุตสาหกรรมทั่วประเทศ (loading capacity)

1.7 พัฒนาค่ามาตรฐานของสารอันตรายในบรรยากาศ เช่น สารโลหะหนักในบรรยากาศ, ค่ามาตรฐานสารโลหะหนักในฝุ่น PM2.5 และค่ามาตรฐานสารมลพิษตกค้างยาวนาน (สาร POPs) ในบรรยากาศของประเทศไทย ซึ่งสารเหล่านี้มีแหล่งกำเนิดหนึ่งจากภาคอุตสาหกรรม

1.8 กำหนดมาตรฐานการระบายเพิ่มเติมทั้งค่ามาตรฐานฝุ่น PM2.5 และสาร POPs ที่ปลายปล่องของโรงงานอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า

1.9 หนึ่งในแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศหลัก คือ กลุ่มอุตสาหกรรมโรงไฟฟ้า ดังนั้นจึงควรกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบจากปริมาณฝุ่น PM2.5 สารโลหะหนัก และ สาร POPs ในระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้า

2. ข้อเสนอเชิงกฎหมาย

2.1 ปรับปรุงข้อกำหนดและกฎหมายทางสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการกำหนดค่ามาตรฐานทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้สอดคล้องกับทฤษฎีทางวิชาการที่ทั่วโลกยอมรับ และสอดคล้องกับความรุนแรงของสถานการณ์และปัญหามลพิษในปัจจุบัน

2.2 บังคับใช้กฎหมาย PRTR (Pollutant Release and Transfer Register) เพื่อให้ผู้ก่อมลพิษ ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ผู้ครอบครองสารเคมีและวัตถุอันตราย หรืออื่นๆที่เกี่ยวข้อง ต้องรายงานการเคลื่อนย้ายและปลดปล่อยสารมลพิษ โดยเฉพาะการปลดปล่อยมลพิษทางอากาศ ให้กับหน่วยงานที่กำกับดูแล ซึ่งจะเป็นการบังคับให้ผู้ก่อมลพิษทุกภาคส่วนต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด กฎหมาย และควบคุมการปล่อยมลพิษให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ อีกทั้งยังต้องรายงานข้อมูลต่างๆเพื่อให้ประชาชนและบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้โดยงาน นำมาซึ่งการจัดการมลพิษทางอากาศอย่างเหมาะสมและตรวจสอบได้

2.3 บังคับใช้กฎหมายอากาศสะอาด เพื่อให้ผู้ก่อมลพิษรายงานการปลดปล่อยมลพิษทางอากาศ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มเครื่องมือและอำนาจต่อรองให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำกับดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษ และสนับสนุนให้ผู้ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศให้สามารถฟ้องร้องผู้ก่อมลพิษได้โดยง่าย พร้อมทั้งมีบทลงโทษที่ชัดเจนและรุนแรงกับผู้ก่อมลพิษที่สร้างผลกระทบ โดยส่วนสำคัญหนึ่งของกฎหมายอากาศสะอาดคือ มีกองทุนประกันความเสี่ยงทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ผู้ก่อมลพิษจะต้องจ่ายเพื่อเป็นกองทุกประกันในกรณีที่เกิดเหตุการณ์อุบัติภัยหรือเกิดผลกระทบต่างๆ

ประเด็นที่ 5 การร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็นการร่วมขับเคลื่อนการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงมาตรการดังนี้

ภาครัฐควรส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว การค้า และการส่งเสริมการผลิตในพื้นที่ชุมชน เพื่อสร้างงานและรายได้ สร้างมาตรฐานคาร์บอนเครดิตเพื่อสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่า สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment) ควรเพิ่มสิทธิประโยชน์ให้เอกชนที่ลงทุนในกิจการรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีมาตรการลดหย่อนภาษีจากเงินบริจาคและเงินลงทุนเพื่อสนับสนุนหรือช่วยแก้ไขปัญหา PM2.5 ให้มีการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม หรือภาษีคาร์บอน (Green /Carbon Tax) แบบบังคับภาครัฐจัดให้มีบริการขนส่งสาธารณะในพื้นที่เมืองเพื่อส่งเสริมLow Emission Zone การนำระบบ AI เข้ามาเป็นตัวช่วยในการบริหารจัดการข้อมูล การส่งเสริมการปลูกฝังเรื่องปัญหา PM2.5 ให้เด็กหรือเยาวชน เช่น การใช้ soft power และสื่อที่ผลิตโดยคนไทยเรื่องไฟป่าที่เด็กเข้าถึงได้ง่าย เป็นต้น การสร้าง

โมเดลใหม่ที่ให้คนรุ่นใหม่ เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม เช่น การส่งเสริมการจัดกิจกรรมการตั้งแคมป์ การจัดกิจกรรมการตรวจคุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศสำหรับเด็กประถมศึกษา เป็นต้น และการส่งเสริมการท่องเที่ยว 90 วัน 1,000 หมู่บ้าน โดยความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา นักเรียนนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ชุมชน

อีกทั้งได้ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่พบเจออยู่ในพื้นที่ 2 ข้อหลักดังนี้

1. การปฏิบัติการนั้นควรมีหน่วยงานบริหารจัดการขยะเปียก (เศษอาหาร) ซึ่งเป็นขยะที่เหลือ จากโรงแรมในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวทางการดำเนินการจัดการ เช่น การรวบรวมขยะเปียก (เศษอาหาร) และส่งไปให้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดการอย่างเหมาะสมในบ่อผลิตแก๊ส เนื่องด้วยปัจจุบันการบริหารจัดการขยะเปียกนั้นยังไม่มีหน่วยงานใดดูแลและทำหน้าที่ในการรับผิดชอบการจัดการขยะเปียกอย่างเหมาะสม

2. การจัดการเชื้อเพลิงในภาพจังหวัด โดยการนำเชื้อเพลิงที่เกิดขึ้นมาสร้างให้เกิดรายได้ เช่น การตั้งโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่ที่เหมาะสม มีระบบกฎหมายและหน่วยงานราชการที่กำกับดูแลตรวจสอบมลพิษจากโรงไฟฟ้าตรงตามมาตรฐาน และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐโดยให้ PPA กับเอกชนลงทุน ซึ่งในด้านงบประมาณภาคเอกชนพร้อมให้ความช่วยเหลือทางด้านการลงทุนไม่น้อยกว่า 500 ล้านบาท ตัวอย่างเช่น การตั้งพื้นที่ sandbox พื้นที่โรงไฟฟ้าชีวมวล จังหวัดเชียงใหม่

การดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นการดึงภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วม

1. ปรับปรุงระเบียบของภาครัฐที่ส่งเสริมให้ภาคเอกชนและชุมชนสามารถทำงานร่วมกันแก้ปัญหาลดการเผา ในพื้นที่เกษตรและพื้นป่าได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

2. ภาครัฐควรส่งเสริมนโยบายด้านการท่องเที่ยว การค้า และการส่งเสริมการผลิตในพื้นที่ชุมชน

3. จูงใจให้ธุรกิจเอกชนลงทุนในกิจการรักษาสิ่งแวดล้อมให้หลากหลายด้วยสิทธิประโยน์ของสำนักงานคณะกรรมกาคส่งเสริมการลงทุน (BOI)

4. กำหนดมาตรฐานคาร์บอนเครดิตให้ชัดเจนและง่ายสำหรับการปฏิบัติเพื่อให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วม

5. จัดทำมาตรการลดหย่อนภาษีจากเงินบริจาคและเงินลงทุนเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหา PM 2.5 และการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม /คาร์บอน(Green/Carbon Tax) ภาคบังคับ

6. ปลูกฝังเรื่อง PM 2.5 โดยจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ ร่วมสมัย ในการดึงดูดเยาวชน

7. ส่งเสริมให้พื้นที่เมืองเป็นเขต Low Emission ด้วยการสนับสนุนให้มีระบบขนส่งสาธารณะ

8. มีหน่วยงานบริหารจัดการขยะเปียก (เศษอาหาร) ซึ่งเป็นขยะที่เหลือจากโรงแรม

9. ส่งเสริมธุรกิจพลังงานจากเศษวัสดุเกษตรและเชื้อเพลิงในป่าเพื่อเพิ่มรายได้ในชุมชน เช่น การตั้งโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่ที่เหมาะสม มีระบบกฎหมายและหน่วยงานราชการที่กำกับดูแลตรวจสอบมลพิษจากโรงไฟฟ้าตรงตามมาตรฐาน และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐโดยให้ PPA กับเอกชนลงทุน

ประเด็นที่ 6 องค์ความรู้ทางวิชาการกับการจัดการมลพิษทางอากาศระดับชุมชนและสังคม

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็นองค์ความรู้ทางวิชาการกับการจัดการมลพิษทางอากาศระดับชุมชนและสังคม ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงมาตรการดังนี้

1. ควรมีงานวิจัยที่สนับสนุน/หาข้อเท็จจริง/เข้าใจแหล่งกาเนิด/สัดส่วนในภาพรวม ทาให้ทราบถึงสาเหตุที่สอดคล้องกับมิติของพื้นที่และเวลา

2. ควรนางานวิจัยที่เกิดขึ้นจากข้อเสนอที่ผ่านมา มาสังเคราะห์เป็นภาพรวมอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง รวมทั้งมีผู้รับผิดชอบที่เป็นหน่วยงานด้านวิชาการที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้กาหนดนโยบาย/ภาคประชาสังคมเข้าใจได้ง่าย ซึ่งจะทาให้เกิดการแก้ไขปัญหา ได้ตรงจุดตามพื้นที่และเวลาอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ โดย ศวอ. พร้อมสนับสนุน ในส่วนนี้

3. ควรมีการนานวัตกรรมมาใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4. ลักษณะของการเกิด PM2.5 เป็นปัญหาในพื้นที่กว้างมิได้ถูกกาหนดด้วย ขอบเขตการปกครอง ทาให้การแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่อาจไม่ได้ผลดี ควรดาเนินการ แก้ไขในลักษณ์องค์รวม

5. ควรมีการจัดทาบัญชีการปล่อยมลพิษที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมี ขั้นตอนรับรองความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ เพื่อนาไปใช้ประโยชน์ในการจัดการ ต่อไป

6. ควรมีการศึกษาและให้ความสาคัญกับประเด็นเศรษฐศาสตร์สุขภาพ โดยให้ ความสาคัญกับการป้องกันมากกว่าการรักษา

7. จะต้องมีการปฏิรูปในการจัดการมลพิษอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทำ ระบบฐานข้อมูล การปฏิรูประบบและวิธีการงบประมาณภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการ แก้ไขปัญหามลพิอากาศ และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับมลพิษอากาศ ให้ ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้

ประเด็นที่ 7 สิทธิมนุษยชนในอากาศสะอาดในประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน

จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายใต้ประเด็นสิทธิมนุษยชนในอากาศสะอาดในประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน ซึ่งได้ข้อสรุปแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงมาตรการดังนี้

1. รับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างชัดเจน

2. นายกรัฐมนตรี ควรรับรองร่างกฎหมายเกี่ยวกับอากาศสะอาดที่เข้าชื่อเสนอโดยภาคประชาชน และที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากพิจารณาว่าเป็นร่างกฎหมายนั้นเกี่ยวกับการเงิน เพื่อให้ร่างกฎหมายเหล่านั้นได้ถูกพิจารณาไปพร้อมกับร่างกฎหมายของรัฐบาล และประกันว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เสนอร่างกฎหมายทุกฉบับได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการร่างกฎหมาย เพื่อให้การจัดทำกฎหมายมีความรอบคอบ โดยมีการทุกประเด็นที่ยังเห็นไม่ตรงกัน กลับมาพิจารณาอย่างจริงจังอีกครั้ง

3. รับประกันและอำนวยความสะดวกให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบางต่าง ๆ อาทิ เด็กและเยาวชน ผู้หญิง กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนยากจนหรือที่

อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ฯลฯ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการในกระบวนการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับอากาศ

4. ในการพิจารณาร่างกฎหมายในชั้นของคณะกรรมการกฤษฎีกาและรัฐสภา ควรรับรองสิทธิทางสิ่งแวดล้อม อย่างน้อยในประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 รับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน เพื่อเป็นเป้าหมายของการดำเนินงานของกลไกตามกฎหมายและเป็นฐานอ้างอิงของผู้แสวงหาความยุติธรรมและการเยียวยาเมื่อเกิดการละเมิด

4.2 รับรองสิทธิเชิงกระบวนการ ดังนี้

1) รับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์มลพิษทางอากาศ แหล่งกำเนิดมลพิษและการดำเนินการต่าง ๆ ตามกฎหมายเพื่อจัดการกับปัญหามลพิษทางอากาศ รวมถึงพัฒนาระบบที่บูรณาการข้อมูลแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีกลไกที่เชี่ยวชาญทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจในการรับมือและแก้ไขปัญหา และมีการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวต่อสาธารณะในลักษณะที่เข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย

2) รับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศ

3) รับรองแนวทางการกระจายอำนาจและทรัพยากรให้กับท้องถิ่นหรือพื้นที่ในการจัดการปัญหา

4) รับรองและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาติดตาม และเฝ้าระวังปัญหา

5. รับรองสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมและการเยียวยา โดยกำหนดหลักประกันความรับผิดชอบและการเยียวยาของผู้ก่อมลพิษข้ามพรมแดน ดังนี้

5.1) กำหนดสิทธิในการเรียกร้อง/ดำเนินคดีและเขตอำนาจศาลให้ครอบคลุมคดีที่ผู้ก่อมลพิษอยู่นอกประเทศที่ได้ก่อมลพิษเข้ามาในประเทศไทย

5.2) เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียกร้องความรับผิดชอบกับผู้ก่อมลพิษที่เป็นหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือนิติบุคคลสัญชาติไทย ตลอดจนรับรอง “หลักเจาะม่านนิติบุคคล” ไว้อย่างชัดแจ้ง เพื่อให้บริษัทแม่ในประเทศไทยต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย หากสามารถพิสูจน์ได้ว่าเจ้าหน้าที่ของบริษัทมีอำนาจในการควบคุมบริษัทที่ก่อมลพิษซึ่งตั้งอยู่ต่างประเทศ

และสามารถพิสูจน์ได้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างบริษัทแม่ บริษัทย่อย และการกระทำที่ผิดกฎหมาย รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น

5.3) บังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูล โดยผลักภาระการพิสูจน์ไปยังผู้ถูกกล่าวหาว่าก่อมลพิษ ถ้าปรากฏว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวอ้างอยู่ในความครอบครองของผู้ถูกกล่าวหาแต่เพียงผู้เดียวไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ทั้งนี้ การปฏิเสธการเปิดเผยข้อมูลให้ถือเป็นข้อยกเว้นเฉพาะที่เป็นความลับทางการค้าที่ไม่จำเป็นหรือไม่มีเหตุผลอันสมควรในการเปิดเผย และเหตุผลความเป็นส่วนตัวและการต้องรักษาความลับเท่านั้น โดยต้องชั่งน้ำหนักอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการเปิดเผยกับประโยชน์สาธารณะที่จะได้จากการเปิดเผยข้อมูลนั้นด้วย

5.4) การมีหลักประกันความเสี่ยง โดยกำหนดให้การประกอบกิจการซึ่งมีความเสี่ยงสูงที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตหรือสุขภาพของผู้คน ให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องวางหลักประกันความเสี่ยงเพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการประกอบกิจการนั้น

5. ในการจัดทำกฎหมายและนโยบายสำหรับการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการประเมินผลกระทบที่จะเกิดกับกลุ่มคนชายขอบหรือกลุ่มที่มักจะถูกกีดกัน โดยกฎหมายและนโยบายต้องไม่ส่งเสริมการสร้างอคติทางชาติพันธุ์หรืออคติรูปแบบอื่น

6. สนับสนุนให้รัฐบาลไทยมีบทบาทนำในการแสวงหาความร่วมมือกับรัฐสมาชิกอาเซียนในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ตลอดจนมีบทบาทในการผลักดันกรอบงานด้านสิทธิทางสิ่งแวดล้อมในมิติที่กว้างขึ้นต่อไป

7. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จะร่วมผลักดันการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศข้ามแดน รวมถึงส่งเสริมสิทธิทางสิ่งแวดล้อมในมิติที่กว้างขึ้นผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนในอาเซียนตามหน้าที่และอำนาจที่มีอยู่

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงมาตรการของสภาลมหายใจ

เครือข่ายสภาลมหายใจได้หารือร่วมกันเพื่อเสนอมุมมองต่อการแก้ปัญหาวิกฤตมลพิษฝุ่นควัน pm2.5 ปีพ.ศ.2567 ในมิติของประเด็นปัญหาและมิติการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ดังต่อไปนี้

1. มิติประเด็นปัญหา

ความเห็นต่อภาพรวมการดำเนินการของรัฐบาล

การปฏิบัติการนั้นมีความแตกต่างและเกิดความก้าวหน้าจากรัฐบาลชุดก่อนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการผลักดันกฎหมายอากาศสะอาด และการตั้งโครงสร้างบริหารจัดการแก้ปัญหาขึ้นมาเป็นพิเศษ การตั้งเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดการไฟป่า “ไฟแปลงใหญ่” เพราะแหล่งกำเนิดไฟในป่าเป็นแหล่งกำเนิดหลักที่ปลดปล่อยมลพิษมากที่สุด แต่ไม่ได้รับการใส่ใจมากเท่าที่ควร อีกทั้งมองเห็นความพยายามในการจัดการไฟของป่าอนุรักษ์ (กรมอุทยานฯ) ที่ปรับลดงบประมาณแนวกันไฟมาเป็นจัดจ้างอาสาสมัครประชาชนเฝ้าจุดสกัด และการตั้งเป้าหมายก้าวหน้าลดพื้นที่เผาให้ได้ 50% ในเขตป่าเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ในส่วนของเป้าหมายลดการเผาพื้นที่เกษตรในเขตป่าไฟแปลงใหญ่ ขอให้พิจารณาถึงความจำเป็นต้องใช้ไฟในแต่ละบริบทพื้นที่เกษตร หากไม่มีทางเลือกอื่น ขอให้อนุโลมบริหารจัดการภายใต้การควบคุม และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังนี้

การยกระดับการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะในระยะเผชิญเหตุให้มีโฆษกสถานการณ์ในระดับต่างๆ อธิบายสถานการณ์ การเผชิญสถานการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ มาตรการต่างๆ ของรัฐในระดับพื้นที่ เช่นคำสั่ง ประกาศ ฯลฯ เพื่อให้เกิดความชัดเจนเข้าใจสถานการณ์ ที่ผ่านมารัฐบาลล้มเหลวงานด้านนี้มาโดยตลอด

การให้เกิดความชัดเจน ในทิศทาง/คำสั่ง/แนวมาตรการของส่วนกลาง เพราะแผนปฏิบัติการปัญหาในระดับพื้นที่จังหวัด-อำเภอ บางพื้นที่ใช้แนวทางบริหารเชื้อเพลิง ภาคเกษตรและเชื้อเพลิงในป่า หากส่วนกลางไม่เข้าใจเล็งแต่ปริมาณจุดฮอตสปอต และสั่งห้ามก็จะกระทบกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในพื้นที่

การแก้ปัญหาเรื้อรังสะสมมายาวนาน ครอบคลุมเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตการผลิตการอุปโภคบริโภคภาคเกษตรอุตสาหกรรมการขนส่งฯลฯ รัฐต้องดำเนินการในทุกเรื่องหนักเบาตามสถานการณ์และบริบทพื้นที่ การเผาที่โล่งเป็นปัญหาที่หนักและซับซ้อนที่สุดและส่งผลกระทบต่อประชาชนภาคเหนือมากที่สุด ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาที่เป้าใหญ่ของภาคเหนือในระยะเผชิญเหตุ คือจัดการการเผาที่โล่ง

การแก้ปัญหาควันข้ามแดน / การเผาที่โล่งในภาคเหนือ เกิดในป่ามากที่สุด รองลงมาคือการเผาภาคเกษตร แต่หากพิจารณาจากแหล่งกำเนิดที่ส่งผลกระทบก่อให้เกิดวิกฤตภาคเหนือ การเผาภาคเกษตรและควันข้ามแดนจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นอีกปัจจัยสำคัญควบคู่กับการเผาในป่า ขอให้การดำเนินการเรื่องเผาและควันข้ามแดนมีความคืบหน้าจริงจัง เช่น มาตรการห้ามสินค้าจากการเผาที่เกิดผลกระทบฯ ใช้มาตรฐาน GAP เพื่อตรวจสอบย้อนกลับทั้งในและนอกประเทศ เป็นต้น

ดังนั้นขอให้รัฐบาลลงลึกมาตรการแก้ตามบริบทพื้นที่ / ในส่วนการเผาในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดใหญ่ที่สุดนั้น ทิศทางของมาตรการเริ่มเห็นชัดเจนขึ้น ยังเหลือแต่วิธีดำเนินการในระดับพื้นที่แต่ละป่า / แต่ละแอ่ง / แต่ละจังหวัด ซึ่งมีบริบทปัจจัยแวดล้อมแตกต่างกัน

ข้อมูลวิชาการ องค์ความรู้ เปิดเผยต่อสาธารณะ

ปัญหาฝุ่นควันที่เกิดจากการเผาไหม้ โดยไม่ได้เกิดจากชาวบ้าน ชาวเขาเผาป่า มิใช่แค่การเผาไหม้ชีวมวลจากการเกษตร จากพื้นที่ป่าทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ที่ดาวเทียมจับจุดhot spotได้เท่านั้น แต่หมายถึงการเผาไหม้น้ำมันเชื้อเพลิงจากรถยนต์ เครื่องจักร โรงงานอุตสาหกรรม โรงไฟฟ้า และการก่อสร้างต่างๆแต่ดาวเทียมไม่สามารถจับจุด hot spotได้ จึงขาดข้อมูลสำคัญส่วนนี้ ที่จะนำมาซึ่งการวางแผนแก้ไขปัญหาไม่ถูกต้องอย่างรอบด้าน ทำให้เกิดภาพการแก้ปัญหาที่สร้างปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอคือ

1. ต้องมีการศึกษาวิเคราะห์และมีฐานข้อมูลแหล่งกำเนิดของฝุ่นควันpm2.5จากทุกแหล่งอย่างถูกต้องและรอบด้านมีงานวิชาการรองรับ

2. ต้องเปิดเผยข้อมูลแก่สาธารณะ (Open Data) เพื่อให้ทุกคนได้รับรู้ร่วมกัน เข้าถึงได้ ตรวจสอบข้อมูลได้

3. สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ วิกฤติมลพิษทางอากาศ สัมพันธ์กับการเติบโต การพัฒนาเมืองและการพัฒนาประเทศ การเพิ่มขึ้นของรถยนต์ การเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม การขยายตัวของพืชเชิงเดี่ยวทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพอากาศ กระแสลม การระบายตัวของอากาศต่ำ เนื่องจากภาวะโลกร้อน สภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นบริบทของแต่ะพื้นที่ แหล่งกำเนิดก็แตกต่างกัน เช่น เชียงใหม่เป็นแอ่งกระทะมีพื้นที่ป่า 70% มีทั้งคนนาคมที่หนาแน่นและติดชายแดนประเทศเมียนม่า ขณะที่น่าน มี

พื้นที่ป่า พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หรือที่กรุงเทพเป็นพื้นที่ที่ราบ มีปัจจัยด้านคมนาคม โรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก เป็นต้น

การออกกฎหมายบริหารจัดการอากาศสะอาดอย่างเร่งด่วน

เปลี่ยนการแก้ฝุ่นควันpm2.5 แบบเฉพาะหน้าเป็นการแก้แบบยั่งยืน ที่ผ่านมาประเทศไทยแก้โดยใช้ พรบ.ป้องกันบรรเทาสาธารณะภัย 2550 เป็นกฎหมายเชิงรับซึ่งจะใช้คน เครื่องจักร งบประมาณได้เมื่อเกิดภัยพิบัติแล้ว คณะกรรมการที่เรียกว่า single command ระยะ 4-5 เดือน ช่วงวิกฤติฝุ่นควันมา และจบภารกิจไป วนไปแบบนี้ในทุกปี ขณะที่มลพิษฝุ่นควัน pm2.5 ต้องทำงานเชิงรุก เชิงป้องกัน ต้องมีแผนยุทธศาสตร์ระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว มีความต่อเนื่องนำไปสู่การแก้แบบยั่งยืน

ข้อเสนอคือ

การออกกฎหมายบริหารจัดการอากาศสะอาด ที่มีกลไกที่มีอำนาจ บทบาทหน้าที่ทำงานเชิงรุกเชิงป้องกันอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเป้าหมาย มีแผนยุทธศาสตร์ มีมาตรการ มีกลไก มีงบประมาณในการลดแหล่งกำเนิดฝุ่นควัน pm2.5ทุกแหล่ง โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนทุกกลุ่ม และสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงการผลิตและวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

การกระจายอำนาจในการแก้ปัญหาpm2.5ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น/จังหวัด

ต้องเปลี่ยนการแก้ปัญหาฝุ่นควันpm2.5โดยสั่งการแบบบนลงล่าง(Top Down)เป็นการสร้างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแก้ปัญหาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง เพราะแต่ละพื้นที่มีบริบทแตกต่างกัน ให้ชุมชนเป็นแกนหลัก องค์กรปกครองท้องถิ่น(อปท.)เป็นแกนประสาน เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์และวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่นควันในระดับพื้นที่ กำหนดพื้นที่สำคัญที่ต้องป้องกันไว้ร่วมกัน ต้องทำแนวป้องกันไฟ การลาดตระเวน การระดมอาสาสมัครดับไฟ พื้นที่จำเป็นต้องจัดการเชื้อเพลิง ต้องทำข้อมูลแจ้งการบริหารจัดการเชื้อเพลิง ตลอดจนการพัฒนาการผลิตที่ลดฝุ่นควันอย่างยั่งยืน ฯลฯ รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินการ โดยรัฐ ธุรกิจ วิชาการ ประชาสังคมร่วมสนับสนุนจึงแก้ได้อย่างยั่งยืน ด้วยเพราะชุมชนและท้องถิ่นอยู่ติดดิน ติดน้ำ ติดป่าทั่วประเทศ หากชุมชนและท้องถิ่นไม่ลุกขึ้นมาแก้ปัญหา แม้คนนอกป่าจะคิดดีขนาดไหนก็แก้ไม่ได้

ข้อเสนอคือ

1. มาตรการการสนับสนุนการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่นควันในระดับพื้นที่โดยชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น(อปท.) ที่มีคุณภาพและการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ การดำเนินการมีข้อจำกัดที่เป็นมหากาพย์มาอย่างยาวนาน เห็นจะเป็นการเผาชีวมวลในพื้นที่ป่าในภาคเหนือ มีพื้นที่การเผาไหม้ในเขตป่าอนุรักษ์ คือ เขตอุทยานแห่งชาติ และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าฯ มากที่สุด รองลงมาเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นพื้นที่ที่มีความสลับซับซ้อนของปัญหามายาวนาน นับตั้งแต่การที่รัฐประกาศพื้นที่ป่าทับลงบนพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยและป่าชุมชนของชาวบ้าน ชุมชนในพื้นที่ป่าถูกจำจึงกัดอย่างการพัฒนามายาวนาน เพราะทุกกระทรวง กรม กองต่างๆ ของรัฐ ไม่สามารถเข้าไปพัฒนาได้ เพราะเป็นพื้นที่ “ผิดกฎหมาย” เป็นการสร้างความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากกฎหมายและนโยบายของรัฐเอง ที่นำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างสิทธิชุมชน ที่ตั้งรกรากมาก่อนกับกฎหมายของรัฐที่เกิดขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่า จนยากที่จะทำงานร่วมกันด้วยความไว้วางใจกัน แม้จะมีการออก พรบ. ป่าชุมชน แม้จะมีมาตรการที่ผ่อนคลายทางกฎหมายบ้าง แต่ยังมิได้ยอมรับสิทธิชุมชนอย่างเข้าใจวิถีชุมชนในพื้นที่ จึงน่าจะยังเป็นปัญหาเรื้อรังอีกยาวไกล ผลที่ต่อเนื่องมาของความไม่มั่นคงในที่ทำกิน นำมาสู่การผลิตที่ไม่มั่นคง ส่งผลให้เกิดการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพราะหากปลูกไม้ยืนต้นก็จะถูกกล่าวหาว่าบุกรุกป่า จะถูกนโยบายทวงคืนผืนป่าตัดฟันไม้ยืนต้นทิ้ง แต่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่โดนตัดทิ้งแน่นอน

2. นโยบายปลดล็อค แก้กฎหมายสร้างความมั่นคงในที่ดินทำกิน ความมั่นคงในที่ดินทำกินนำไปสู่การผลิตที่มั่นคง และยอมรับสิทธิชุมชนในการจัดการป่าอย่างยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนเกิดความรัก เกิดความเป็นเจ้าของในการดูแลปกป้องไฟป่าฝุ่นควันอย่างยั่งยืนส่วนในการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลป่าเองก็มีข้อจำกัดทั้งกำลังคนและงบประมาณ เมื่อเทียบกับพื้นที่ที่กว้างใหญ่ สูงชัน ยากลำบากในการดูแล ในความเป็นจริงแล้วน่าเห็นใจว่าเกินกำลังเจ้าหน้าที่ที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง ขณะที่ในพื้นที่มีชุมชน ชาวบ้านอาศัยอยู่มากมายแต่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลป่า

3. นโยบายปลดล็อคให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอยู่น้อยนิดกับชาวบ้านที่มีอยู่เต็มพื้นที่ ให้มีการทำงานร่วมกันในลักษณะ Co-management ที่ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เป็นการแก้ปัญหาแบบ win-win

การบริหารจัดการเชื้อเพลิงที่ทุกฝ่ายยอมรับและสร้างแรงจูงใจให้การใช้ไฟทุกแหล่งอยู่ในระบบ

ในปัจจุบันจากการสรุปบทเรียนที่ผ่านมาได้มีการยอมรับว่าการห้ามเผาเด็ดขาด(zero burning)ไม่สอดคล้องความเป็นจริง และยิ่งเพิ่มการเผาให้มากยิ่งขึ้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นการบริหารจัดการเชื้อเพลิง(fire management) ที่ยอมรับว่าไฟมาทั้งไฟที่จำเป็นกับวิถีชีวิต กับไฟที่ไม่จำเป็นและไฟที่ลุกลามแบบไร้การควบคุม

ข้อเสนอคือ

1. ต้องพัฒนาระบบการจัดการบริหารเชื้อเพลิงให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายต้องมีแผนจัดการบริหารเชื้อเพลิงที่มาจากชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น ที่ระบุชัดเจนว่ามีพื้นที่สำคัญที่จะร่วมกันรักษาแบบห้ามเผาเด็ดขาด ใช้ zero burning ป่าต้นน้ำ ป่าความเชื่อ ไร่หมุนเวียน 2 – 5 ปี มีแผนทำแนวกันไฟ ลาดตระเวน ฯลฯ พื้นที่ที่จำเป็นต้องใช้ไฟไร่หมุนเวียนปีที่1 พื้นที่สะสมเชื้อเพลิงมีความเสียง พื้นที่เศรษฐกิจชุมชน เท่าไหร่ จะจัดการเมื่อไหร่ ป้องกันการลุกลามอย่างไร แจ้งเข้ามาที่แอปปลิเคชั่น Fire D และมีคณะกรรมการร่วมหลายฝ่ายพิจารณา

2. การจัดการบริหารเชื้อเพลิงภาครัฐ ต้องเปิดการมีส่วนร่วม ให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการควบคุมไม่ให้เกิดการลุกลามข้ามวันข้ามคืนและอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะพื้นที่ไฟแปลงใหญ่และพื้นที่ไฟไหม้ซ้ำซาก

3. มีนโยบายสร้างแรงจูงใจให้ทุกการใช้ไฟให้เข้าสู่ระบบการบริหารจัดการเชื้อเพลิง ที่มีการควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพทั้งชุมชน องค์กรต่างๆและภาครัฐ

การลดพืชเชิงเดี่ยวที่เป็นแหล่งกำเนิดฝุ่นควันขนาดใหญ่

ด้านที่น่าห่วงใยอย่างยิ่ง คือ การขยายตัวของพืชเชิงเดี่ยวอย่างอ้อย ที่นำไปใช้ในอุตสาหกรรมน้ำตาล และข้าวโพด ที่นำไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ที่มีแนวโน้มขยายตัวตามราคาการรับซื้อที่สูงขึ้นในประเทศ ตลอดจนการขยายตัวของพืชเชิงเดี่ยวอย่างกว้างขวางในประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีบริษัทขนาดใหญ่ให้การสนับสนุน ซึ่งมีอิทธิพลต่อรัฐบาลสูง

ข้อเสนอคือ

1. ต้องมีนโยบายลดพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดียวลง และส่งเสริมการปลูกพืชที่ยั่งยืนโดยมีระบบแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนอย่างมั่นใจ

2. การเพิ่มภาษีการรับซื้อผลผลิตที่มีการเผาและการเพิ่มภาษีนำเข้าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากประเทศเพื่อนบ้านที่มีการเผาจนเข้ามากระทบต่อสุขภาพ

การป้องกัน ดูแลรักษาและเยียวยาทางด้านสุขภาพ

ที่ผ่านมาฝุ่นควันpm2.5มีผลกระทบต่อสุขภาพสูงขึ้น มีผู้เสียชีวิตอันเกี่ยวเนื่องกับการรับpm2.5เข้าสู่ร่างกาย40,000คน/ปี ประชาชนต้องดูแลตนเองทั้งการซื้อแมส การซื้อเครื่องฟอกอากาศ และค่ารักษาพยาบาล แม้จะประกาศเป็นภัยพิบัติตามกฎหมาย

ข้อเสนอคือ

1. ต้องติดตั้งเครื่องวัดคุณภาพอากาศอย่างน้อยทุกตำบลและสื่อสารให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลคุณภาพอากาศ เพื่อที่จะสามารถป้องกันสุขภาพเบื้องต้นด้วยตนเอง

2. ต้องมีการประกาศภาวะวิกฤติทางสุขภาพเมื่อคุณภาพอากาศมีผลกระทบสูงต่อสุขภาพ และรัฐจะต้องมีสวัสดิการแมสฟรี เครื่องฟอกอากาศในราคาพิเศษ และมีห้องปลอดฝุ่นในทุกชุมชน

3. ต้องจัดสวัสดิการในการดูแลรักษาและเยียวยาผู้ป่วยที่เกิดจากผลของฝุ่นควันpm2.5

การมีนโยบายพลังงานสะอาดและนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เมือง

ในช่วงวิกฤติฝุ่นควันมีการปิดป่า ห้ามชาวบ้านเข้าไปหากินในป่า มีการจับคนเผาชีวมวล แต่พบว่าทุกคนยังขับรถกันปรกติ โรงงานอุตสาหกรรม โรงงานไฟฟ้ายังคงเดินเครื่องปรกติ ทั้งๆที่มีการปล่อยมลพิษฝุ่นควันออกมาตลอดเวลา

ข้อเสนอคือ

1. นโยบายการผลิตและการนำเข้ารถยนต์ไฟฟ้า โรงงานอุตสาหกรรมปลอด การผลิตไฟฟ้าจากธรรมชาติ โดยมีมาตรการสร้างแรงจูงใจ การลดหย่อนภาษีในอัตราก้าวหน้า

2. นโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เมือง ปรับงบกิจกรรมการปลูกป่าในป่าที่มักไม่ได้ผลและไปทำลายพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น บางครั้งการไปสร้างความขัดแย้งกับชาวบ้านที่อาศัยในป่า มีการรณรงค์ให้ทุกฝ่ายร่วมกันสร้างพื้นที่สีเขียวในที่สาธารณะของชุมชน ในวัด ในโรงเรียน ในสำนักงานของหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมไปถึงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในที่ดินของเอกชน โดยมีมาตระการจูงใจ ลดหย่อนภาษี การให้คุณค่าและรางวัล

การสนับสนุนการรวมตัวกันทุกภาคส่วนในการแก้มลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืน

ลำพังภาครัฐไม่สามารถแก้ปัญหามลพิษฝุ่นควันได้ เพราะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่มีความซับซ้อน และมีผลประโยชน์ทับซ้อน การเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมจึงเป็นพลังการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ที่ทำให้ทุกภาคส่วนที่ทำงานแบบต่างคนต่างทำ ทำคนละจุดคนละครั้ง คนละพื้นที่ ให้น้ำหนักในการแก้ปัญหาคนละส่วนแบบ มองไม่เห็นช้างทั้งตัว เริ่มเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันบน "พื้นที่กลาง" หรือพื้นที่หน้าหมู่(พื้นที่ร่วม) ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มองเห็นปัญหา สาเหตุที่เป็นองค์รวม ที่เรียกว่า "มองเห็นช้างทั้งตัว"ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์สรุปบทเรียนสร้าง "วาระร่วม" สร้างเป้าหมายร่วมกัน ที่เรียกว่า "เห็นดาวดวงเดียวกัน"มีการออกแบบการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาร่วมกัน มีแผนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยการแบ่งบทบาทการทำงานตามศักยภาพของแต่ละภาคส่วนร่วมกันผลักดันให้เกิดข้อเสนอหลักคิด นวัตกรรม กระบวนการแก้ปัญหาใหม่ๆที่นำไปสู่ความยั่งยืน

ข้อเสนอคือ

1. สนับสนุนให้เกิดกลไกการรวมตัวของทุกภาคที่ร่วมแก้ปัญหามลพิษฝุ่นควันส่วนคล้าย "สภาลมหายใจเชียงใหม่" ในทุกจังหวัด โดยมีรูปแบบที่สอดคล้องเหมาะสมตามบริบทของแต่ละจังหวัดและสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาระหว่างจังหวัดต่างๆ

2. สนับสนุนในมีการวิเคราะห์สรุปบทเรียนร่วมกัน พัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายมาตรการในการแก้ไขปัญหามลพิษฝุ่นควันต่อสาธารณะและต่อรัฐบาล

2. มิติการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

การเพิ่มเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (ขสป.) อมก๋อย เป็นไฟแปลงใหญ่แปลงที่ 11

เพื่อยุทธศาสตร์การจัดการแหล่งกำเนิดไฟแปลงใหญ่เหนือเขื่อนภูมิพล ซึ่งเป็นเขตไฟใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีความสมบูรณ์ต่อเนื่องภาคปฏิบัติ เชื่อมโยง ขสป.อมก๋อย กับ ป่า ขสป.แม่ตื่น และป่า อช.แม่ปิง ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมโยงผืนป่าเดียวกัน มีไฟลุกลามต่อเนื่องเชื่อมกัน ถึงแม้ ขสป.อมก๋อย จะไม่อยู่ในลำดับท็อปเท็น แต่ก็เป็นป่าที่มีไฟไหม้ใหญ่ต่อเนื่องทุกปี เมื่อปี 2566 ที่ผ่านมา มีรอยไหม้มากถึง 232,031.92 ไร่ ไล่เลี่ยกับ อช.แม่ปิง

ป่า	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่รอยไหม้ (ไร่)	สัดส่วนไหม
อช.แม่ปิง	633,758.20	240,755.95	37.99%
ขสป.แม่ตื่น	774932.16	370741.43	47.84%
ขสป.อมก๋อย	763,040.98	232,031.92	30.41%
รวม3ป่าเหนือเขื่อน	2,171,731.34	843,529.30	38.84%

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่มีความแตกต่างจากจังหวัดภาคเหนืออื่น ตรงที่มีป่าสงวนแห่งชาติ มากกว่าป่าอนุรักษ์ ถึงหนึ่งเท่าตัว ทำให้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างการแบ่งพื้นที่ดูแล ทรัพยากรบุคคล และงบประมาณเพื่อจัดการพื้นที่เสี่ยง กล่าวคือ จังหวัดแพร่มีพื้นที่ทั้งหมด 4,086,625 ไร่ มีป่าอนุรักษ์ 872506.29 ไร่ คิดเป็น 21.99% ของพื้นที่จังหวัด และมีป่าสงวนฯ 1,850,257 ไร่ คิดเป็น 45.28% ของพื้นที่จังหวัด (พื้นที่อื่นๆ เช่น สปก. 1.3 ล้านไร่)

ปัจจุบัน กรมป่าไม้ได้ถ่ายโอนภารกิจควบคุมไฟป่าให้กับ อปท. ในพื้นที่ทั้งหมด และไม่มีงบประมาณด้านนี้เพียงพอ มีเจ้าหน้าที่หน่วยดับไฟส่วนกลางจำนวนน้อย ทำให้การดูแลพื้นที่ป่าสงวนฯ เป็นภาระของท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในทางปฏิบัติ เพราะ อปท. เพิ่งได้รับงบประมาณอุดหนุนและไม่สอดคล้องกับวิธีทำงานในพื้นที่ (ปัญหาเรื่องการถ่ายโอนภารกิจและได้งบประมาณไม่สอดคล้องกับวิธีปฏิบัติงานเป็นปัญหาร่วมของหลายจังหวัด เช่น พะเยา ก็ได้นำเสนอปัญหานี้เช่นกัน) ภาคประชาชนจังหวัดแพร่ มีเป้าหมายอุดหนุนการทำงานของป่าชุมชน 400 กว่าแปลง ขนาดมากกว่า 3 แสนไร่ ให้เข้มแข็งและดูแลรักษาป่าของตนให้ได้ พบว่า ป่าชุมชนมีศักยภาพจะจัดการป้องกันไฟไหม้ได้ดี เพราะมีเจ้าภาพเป็นชุมชนในพื้นที่ช่วยดูแล แต่ขาดงบประมาณอุดหนุน

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดพะเยา

พะเยามีไฟไม่มากหากเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือตอนบน แต่พื้นที่ป่าที่ไหม้มีความสำคัญและเกิดผลกระทบต่อชุมชน ปีที่ผ่านมาเกิดไฟไหม้ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเวียงลอ ซึ่งเป็นถิ่นนกยูง และเป็นแหล่งท่องเที่ยว ภาคประชาชนที่นั่น มีกิจกรรมอนุรักษ์และพยายามช่วยจัดการไฟในพื้นที่บ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้ ซึ่งมีเขตป่าติดกับป่าเวียงลอ และเป็นเขตกินต่อเนื่องของนกยูง ปัญหาที่พะเยาต้องการให้ช่วยแก้ คือกฎระเบียบและเงื่อนไขใช้งบประมาณดับไฟ ที่ อปท. ได้รับอุดหนุนมา ปีนี้ได้งบประมาณ 3.6 ล้านบาท/แห่ง แต่มีเงื่อนไขกำกับ และกำหนดสเปคให้จัดซื้อเครื่องมือ/อุปกรณ์ดับไฟ เช่น ไม้ดับไฟ เท่านั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับปฏิบัติการเฝ้าระวัง ลาดตระเวณ และ เข้าไปเผชิญเหตุในป่า เพราะไม่เปิดให้เบิกจ่ายค่าเดินทาง ยานพาหนะ และ ค่าอาหาร

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดน่าน

จังหวัดน่านเป็นเขตพื้นที่เผชิญไฟป่าใหญ่เมื่อฤดูไฟที่ผ่านมา อุทยานศรีน่านเกิดไฟไหม้มากที่สุดเป็นพื้นที่กว่า 4 แสนไร่ ปีนี้ ได้มีมาตรการยกระดับแก้ปัญหาหลายประการ ภาคประชาชนได้เข้าไปร่วมและเห็นพ้องให้เกิดมีความร่วมมือและการทำความเข้าใจในระดับชุมชนรอบๆ ป่า อยากให้เกิดเป็นมาตรการต่อเนื่อง

พื้นที่ไฟแปลงใหญ่ในป่าของรัฐ ไม่ได้มีแค่ที่ป่าศรีน่าน หากยังเกิดทั่วไปโดยเฉพาะป่าแม่จริม และ เขตป่าต่อเนื่องจากจังหวัดอุตรดิตถ์ซึ่งมีการไหม้ต่อเนื่องจนถึงเมษายน ทิศทางของลมพัดจากใต้เข้ามาทางจังหวัดน่าน กระทบชีวิตผู้คนและยังกระทบการท่องเที่ยวที่กำลังเติบโต ภาคประชาชนมีความเป็นห่วงเรื่องผลกระทบทางสุขภาพ มีกลุ่มที่ผลักดันห้องปลอดฝุ่นที่ยังขาดอยู่

จุดที่จังหวัดน่านต้องการชี้เป้าเพื่อรัฐบาลเพิ่มความสนใจขึ้นคือพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดที่มีพรมแดนต่อกับ สปป.ลาว ที่ผ่านมามีไฟป่าข้ามแดนมาหลายครั้ง เป็นพื้นที่เสี่ยง

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดลำปาง

ภาคเอกชนจังหวัดลำปาง ขอให้หน่วยงานของรัฐทบทวนแนวทางบริหารเชื้อเพลิงชิงเผาช่วงต้นฤดู แบบที่จุดใหญ่พร้อมกันเกิดลามต่อเนื่องหลายวัน ในทำนอง “เจ็บแต่จบ” เพราะมันก็เกิดผลกระทบทางสุขภาพไม่ต่างจากการลอบเผาป่า

พื้นที่ผลกระทบด้านฝุ่นควันเข้มข้นของลำปางคืออำเภอโซนเหนือ เช่น งาว แจ้ซ้อน แจ้ห่ม เพราะลมพัดขึ้นเหนือเข้าไปสะสมในแอ่ง ประกอบกับปีที่ผ่านมา มีไฟไหม้มากในป่าโซนเหนือ คือ ป่าถ้ำผาไท ขณะที่หน่วยงานเกี่ยวข้องกำลังพยายามแก้ปัญหา ภาคประชาชนอยากเห็น บทบาทของฝ่ายปกครอง นายอำเภอ กำนันผู้ใหญ่บ้านเจาะลึกถึงประชาชนกลุ่มผู้ใช้ไฟในพื้นที่ เป็นปฏิบัติการเชิงรุก เพราะฝ่ายปกครองใกล้ชิดกับชาวบ้านมากกว่าฝ่ายป่าไม้ อยากให้รัฐส่งเสริมประชาชนใกล้ป่าที่ทำงานอาสาสมัครดับไฟมากขึ้น

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดลำพูน

ลำพูนมีพื้นที่ไฟแปลงใหญ่ที่ป่าแม่ปิง บ้านก้อ อำเภอลี้ ปัจจุบันจังหวัดมีกิจกรรมพิเศษเป็นวาระจังหวัดลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่นั้นหลายประการ และภาคประชาชนได้เข้าไปมีส่วน มองว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนระยะยาวจะช่วยเรื่องไฟได้

แต่ปัญหาไฟไหม้และเกิดมลพิษไม่ได้มีเฉพาะที่ป่าแม่ปิงและอำเภอลี้ อยากให้พิจารณาเพิ่มน้ำหนักการจัดการไฟที่ไหม้ซ้ำซากในเขตอำเภอแม่ทา และพื้นที่ป่าดอยขุนตาน พื้นที่ตลอดสองฟากถนนสายเชียงใหม่-ลำปาง ซึ่งไหม้จุดเดิมเป็นวงกว้างทุกปี ต่อเนื่องกับเขตป่าจังหวัดลำปาง

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงราย

โดยสถิติเชียงรายมีการไหม้น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือตอนบน ด้วยมีพื้นที่ราบมากกว่าป่า แต่เป็นพื้นที่ตำบลกระสุนตก คือ ได้รับฝุ่นควันข้ามแดนมากระทบมากเป็นด่านหน้า อำเภอแม่สายเผชิญค่า pm2.5 มากกว่า 500 ไมโครกรัม/ลบ.ม.ต่อเนื่อง บางขณะค่ารายชั่วโมงสูงเกิน 1,000 ไมโครกรัม ปีที่ผ่านมาชาวแม่สายประท้วงและเรียกร้องงดนำเข้าข้าวโพดและให้ประกาศเขตภัยพิบัติ เพื่อยกระดับมาตรการช่วยเหลือ แต่จังหวัด และกระทรวงมหาดไทย ปฏิเสธ เพราะไม่มีระเบียบรองรับการประกาศเขต ตาม พรบ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ชาวเชียงรายอยากทราบว่าในปี 2567 ได้มีการประกาศระเบียบรองรับหรือยัง และจะมีมาตรการช่วยแก้และบรรเทาผลกระทบอย่างไรบ้าง ในทางปฏิบัติแม้ว่าจะมีหน่วยงานทำห้องปลอดฝุ่นมาบริการแต่ประชาชนไม่สะดวกไปใช้ โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง ผู้ป่วยติดเตียง จะพยายามหาซื้อเครื่องฟอกอากาศไปใช้เองจนขาดตลาด ในช่วงนั้นประชาชนมีต้นทุนชีวิตมาก

ขึ้น ค้าขายลำบาก นักท่องเที่ยวมาน้อย ต้องเปิดแอร์และเครื่องฟอกตลอดทั้งวัน รวมทั้งน้ำประปาที่ใช้มากขึ้น

มีการสำรวจพบว่า ห้องปลอดฝุ่นสำหรับเด็กเล็ก ที่ศูนย์เด็กเล็กยังมีมาครบ ตัวแทนประชาชนอำเภอเวียงแก่นพยายามติดตามและหาทุนไปช่วยสมทบ ยืนยันว่า ในพื้นที่ตนก็ยังไม่มีสำหรับศูนย์เด็กเล็ก

พื้นที่เสี่ยงที่เป็นแหล่งกำเนิดของเชียงราย ซึ่งมีไฟในป่ามากที่สุดคือ อำเภอแม่สรวย มีการเกษตรและมีพื้นที่ป่าต่อเนื่องไปถึงเขตอำเภอฝาง/ไชยปราการของเชียงใหม่ พื้นที่ดังกล่าวมีหน่วยปฏิบัติน้อย เพราะไม่มีป่าอนุรักษ์จึงไม่มีสถานีควบคุมไฟ ป่าสงวนแห่งชาติแม้จะถ่ายโอนภารกิจมาให้ อปท. แต่ยังไม่มีการดำเนินการ

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ความกังวลของสภาลมหายใจแม่ฮ่องสอนก็คือ ความเข้าใจ และความชัดเจนของฝ่ายนโยบายส่วนกลางต่อเรื่องการเผาที่จำเป็นของชาวบ้าน โดยเฉพาะภาคเกษตรที่สูงที่ยังจำเป็นต้องใช้ไฟ ขอให้แยกแยะออกจากการลักลอบเผาป่า หรือเผาแบบไม่ควบคุม

แม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ป่าไม้ราว 86 % ในจำนวนนั้นประชากรที่ทำกินในป่ามีมากถึง 84% ของประชากรทั้งจังหวัด จึงต้องมีลักษณะเฉพาะในการบริหารจัดการ ภายใต้หลักการ บริหารการเผาที่จำเป็นที่สุด ป้องกันการเผาที่ไม่จำเป็น แต่หากมีผู้บริหารฝ่ายนโยบายไม่เข้าใจแนวทางระดับปฏิบัติการในพื้นที่ซึ่งวางแผนทำกันมา สั่งการห้ามเด็ดขาด จะเกิดผลกระทบและการลอบเผาอย่างมากมายเกินจำเป็น พื้นที่ป่าที่ต้องป้องกันเป็นพิเศษ ตามรายชื่อไฟแปลงใหญ่ คือ ป่าสาละวิน และ ป่าปาย เป็นเขตป่าใหญ่ที่ทุรกันดารและยากลำบาก ที่ปาย ได้มีปฏิบัติการความร่วมมือระหว่าง อำเภอ หน่วยไฟป่า เอกชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวในเมือง ประชาสังคม และ สภาลมหายใจ เพื่อจัดการไฟในเขตตำบลเมืองแปง ซึ่งอยู่ใกล้มีผลกระทบสูง

ความต้องการของภาคเอกชนท่องเที่ยว อยากให้มีการบริหารไฟโดยอ้างอิงค่าอากาศในแอ่งเป็นสำคัญ เป้าหมายอยากให้บริหารอากาศในระดับเพียงพอต้อนรับนักท่องเที่ยวฤดูร้อน มกราคม-มีนาคม และหากเกิดไฟและฝุ่นควันสูงมากในเดือนเมษายน ก็ยังดีกว่าให้เกิดฝุ่นควันมากมายต้นฤดู

ข้อเสนอเพิ่มเติมเฉพาะพื้นที่จังหวัดตาก

จังหวัดตากเป็นทั้งแหล่งกำเนิดใหญ่ และพื้นที่รับผลกระทบจากฝุ่นข้ามแดน โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สอด ถึงกระทบการค้าการท่องเที่ยว

ในส่วนของแหล่งกำเนิด ตากมีพื้นที่ป่าประมาณ 70% ของพื้นที่จังหวัด ไล่เรี่ยกับเชียงใหม่ และ ลำปาง จึงมีสถิติรอยไหม้และฮอตสปอตสูงมากต่อเนื่องมาโดยตลอด พื้นที่ป่าที่มีปัญหามากที่สุดคือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย และ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่นต่อเชื่อมกันเป็นผืนป่าใหญ่ประมาณ 1.5 ล้านไร่ เหนือทะเลสาบเขื่อนภูมิพล เมื่อปีที่แล้วมีไฟป่าลุกลามต่อเนื่องหลายวัน ต้องใช้เฮลิคอปเตอร์ช่วยดับแต่ไม่ได้ผล พื้นที่ป่าบริเวณนั้นเป็นเขตไฟแปลงใหญ่ที่สุดของประเทศ เมื่อรวมกับป่าแม่ปิงในที่อยู่อีกฟากของแม่น้ำปิง และเดินทางยากลำบาก ประชากรน้อย มีแหล่งผิดกฎหมาย ทั้งยาเสพติด ของป่า และ การลักลอบอื่นๆ ในป่า

ส่วนที่ 5 สรุปข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ

จากการประชุมระดับชาติเรื่อง มลพิษทางอากาศ PM2.5 ครั้งที่ 1 (Thailand National PM 2.5 Forum) หัวข้อ "อากาศสะอาด : ความรับผิดชอบร่วมของรัฐ เอกชน และประชาสังคม" วันที่ 3 – 4 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ณ จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นที่มาของการได้ข้อข้อเสนอแนะเชิงมาตรการ ดังนี้

ที่มาของฝุ่น

- การเผาไหม้ในพื้นที่ป่า
- พื้นที่เกษตร เช่น ข้าวโพด อ้อย ข้าว
- อุตสาหกรรมบางประเภท
- ฝุ่นข้ามพรมแดน

สาเหตุปัญหา

- ขาดสิทธิและการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่
- ขาดการจำแนกประเภทผู้ก่อปัญหา และคำนึงถึงสัดส่วนของปัญหา
- ขาดฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและเป็นไปตามประเภทของปัญหา
- ขาดกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิชุมชน สิทธิของประชาชน และการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ

หลักการ

- กระบวนทัศน์ทางด้านสิทธิมนุษยชน โดยคำนึงถึงสิทธิสิ่งแวดล้อม (Right to Healthy environment)ซึ่งเชื่อมโยงกับสิทธิในการพัฒนา (Right to Development) และนำมาสู่กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG)

ข้อเสนอเชิงมาตรการ

- นำหลัก PPP (Polluter Pays Principle) มากำหนดความรับผิดชอบต่อผู้ก่อปัญหาและการเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหาย

- คุ้มครอง ส่งเสริมชุมชน จัดการทรัพยากร และกำหนดมาตรการที่ชุมชนมีสิทธิในการจัดการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ (รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๓)
- ส่งเสริมนวัตกรรมการวิจัยและพัฒนา R&D เทคโนโลยี ด้านการเตือนภัย
- จัดทำฐานข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมให้เป็นปัจจุบัน จำแนกให้เป็นไปตามประเภทของปัญหา การเปิดเผย และเข้าถึงฐานข้อมูลอย่างทั่วถึง
- ปรับเปลี่ยนการเกษตรที่ก่อมลพิษสู่การเกษตรที่ยั่งยืน
- สร้างข้อตกลง กลไกกำกับร่วมในระดับอาเซียน
- สร้างระบบธรรมาภิบาลกำกับการลงทุนของเอกชนข้ามพรมแดน
- สร้างพื้นที่ปลอดฝุ่นในพื้นที่สาธารณะ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล
- ติดตาม ตรวจสอบที่มา ความร้ายแรงและผลกระทบที่เกิดจากการปล่อยฝุ่นของภาคอุตสาหกรรม
- เน้นการจัดการเชิงพื้นที่อย่างบูรณาการด้วยหลักสหวิทยาการ(Transdisciplinary)
- เร่งรัดออกกฎหมายอากาศสะอาด กฎหมายการปลดปล่อยและเคลื่อนย้ายมลพิษ (Pollutant Release and Transfer Register: PRTR) และสิทธิจัดการทรัพยากรของชุมชน

บรรณานุกรม

Seinfeld, J. H. (1986). Atmospheric Chemistry and Physics of Air Pollution. New York: John Wiley & Sons.

Pollution Control Department. (2013a). Air Pollution and Noise: Situation and Management 2012 [In Thai: สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียง ปี 2555]. Bangkok: Ministry of Natural Resources and Environment

Jacob, J. (1999). Introduction to Atmospheric Chemistry. Princeton, NJ: Princeton UniversityPress.

Brunekreef, B. & Holgate, S. T. (2002). Air pollution and health. The LANCET, 360, 1233 – 1242.

ไทยรัฐออนไลน์. 2563. อากาศเชียงใหม่ วิกฤติหนัก ค่าฝุ่น PM 2.5 พุ่งสูง แย่ติดอันดับ 1 ของโลก. [Online]. 24 มีนาคม 2563. - https://www.thairath.co.th/news/society/1793828

กรมควบคุมมลพิษ. 2563. สถานการณ์และการจัดการปัญหามลพิษทางอากาศและเสียงของประเทศไทย

ภาคีร่วมจัด

กระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงมหาดไทย

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมควบคุมมลพิษ

กรมป่าไม้

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กรมควบคุมโรค

กรมการแพทย์

กรมอนามัย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรมวิชาการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร

สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

จังหวัดเชียงใหม่

กรุงเทพมหานคร

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

สำนักคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษย์ชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 1 2 และ 3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
คณะกรรมการร่วมภาคเอกชนเชียงใหม่
ศูนย์ภูมิภาคเพื่อสังคมศาสตร์และการพัฒนาที่ยั่งยืน (RCSD)
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
สมาคมวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย
สมาคมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและสังคมขอนแก่น
กรีนพีซ (ประเทศไทย)
องค์การแฟมิลี เฮลท์ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย
องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน (GIZ)
เครือข่ายอากาศสะอาด ประเทศไทย
มูลนิธิบูรณะนิเวศ
มูลนิธิส่งเสริมการออกแบบอนาคตประเทศไทย
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ภาคเหนือ)
มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
มูลนิธิธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ
หจก.เติมเต็มวิสาหกิจเพื่อสังคม
องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)
เครือข่ายสภาลมหายใจภาคเหนือ
สภาลมหายใจเชียงใหม่
กลุ่มศิลปิน ART FOR AIR
สมาคมนักศึกษาเก่าคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กองทัพภาคที่ 3 (ทภ.3)

PM2.5 FORUM
Thailand National PM 2.5 Forum
เพราะเฮา
มี ลม
หาย
เดียว
กัน ใจ
3-4
ธันวาคม 2566
ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้า
นานาชาติเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบ
พระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่
LIVE รับชมผ่านช่อง Fackbook Live ได้ที่:
สสส. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) : ThaiHealth
สภาลมหายใจเชียงใหม่
จัดโดย
สสส
สกสว